

Heroldška Mrežnika

LETO II.
IZDAJA: BRITANSKA
OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Celovec, 20. aprila 1946

POSEBNA-VELIKONOČNA IZDAJA

Številka 17

Kristus je vstal, aleluja!

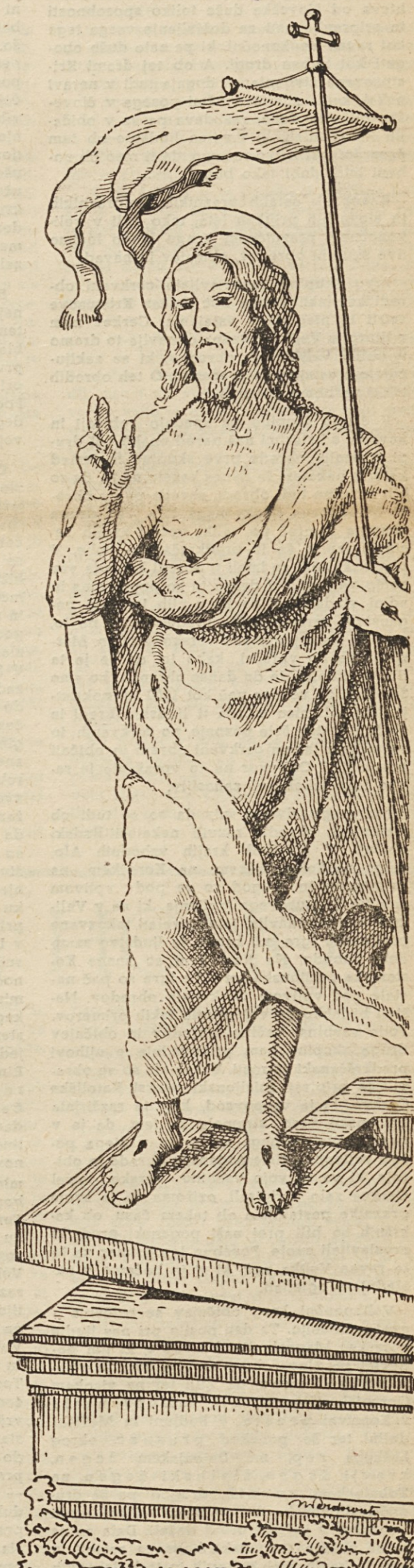
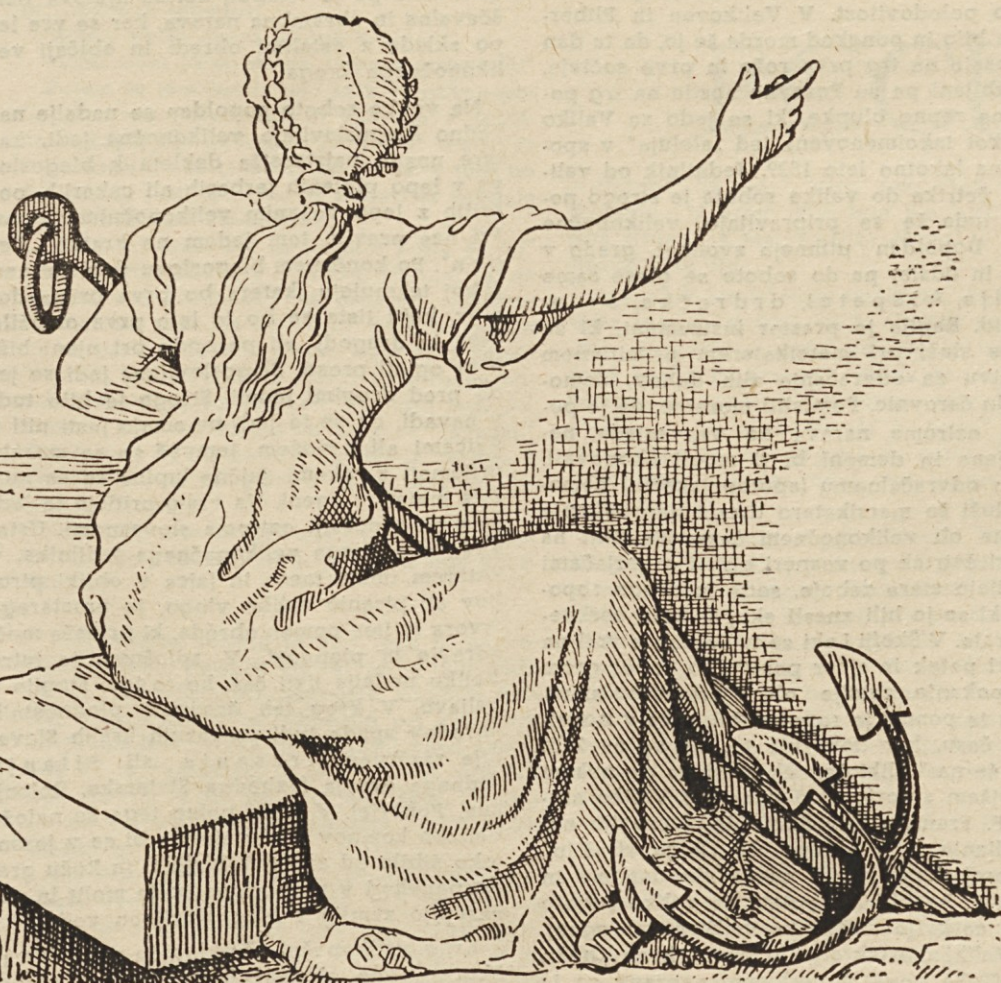
Odeta v svatovsko oblačilo je pričakala narava velikonočne praznike. V bujnem zelenju in toplih sončnih žarkih so se skrili sledovi vojne. Vse je pripravljeno na vstajenje Gospodovo.

V teh dneh, ko bomo po dolgih letih zopet v miru sedli k velikonočnem zajtrku, nam bodo zvonovi še lepše kot kdajkoli poprej, peli svojo velikonočno pesem. Čez poljane se bo razlegala Aleluja, mi pa bomo hvalili Boga, da nam je dal dočakati dan, ko moremo v miru nadaljevati svoje delo.

Žal vojna še ni dovolj daleč za nami in njene rane še ne dovolj zaceljene, da pri praznikih nekateri njenih posledic ne bi čutili. Toda naj bo tako, ali tako.

Velika noč je praznik nas vseh in za nas vse, posebno pa še za nas Slovence. Tudi za nas je vstal Kristus in vлил v nas upanja v boljše življenje.

Pravica slovenskega hlapca Jerneja je trda in neizprosna. Na veliki petek je bila pribita na križ, a velikonočno jutro bo tudi njej praznik zmage in vstajenja.

VESELE VELIKONOČNE PRAZNIKE VAM ŽELITA UREDNIŠTVO IN UPRAVA

Velika noč v luči slovenskih ljudskih običajev

Ni lepšega časa v letu od velikonočnega in ne bogatejšega po mislih, s katerimi ga človek doživlja in spremlja ter po razpoloženjih in čustvih, ki jih v nas budi.

Prebujajoča se narava nam na vsak korak pripoveduje, da je zdaj konec zimske dobe in ako že ni vse naokrog zeleno, se rastje pripravlja k temu, da si bo vsak hip nadelo novo, svežo in lepo pomladno obleko.

Z globoko modrostjo je Cerkev postavila ta praznični krog v začetek pomladi in združila s smrtjo zime ter vstajenjem pomladi smrt in vstajenje Kristusovo. Je pa ta čas tudi bogat. Noben letni čas in nobena doba cerkvenega leta ne kaže take pestrosti razpoloženj in ni tako raznolika po njihovi vsebini kot ta. V ospredju stoji zadnje poglavje Kristusovega zemškega življenja in vernik ima priliko, doživljati ga v vseh njegovih stopnjah in oblikah, obsegajočih trenutke najbolj človeške slabosti in najvišje božje moči in slave, dramatičnega razpleta dogodkov in njihovega razpleta s smrtjo na križu, najgloblje, črne žalosti pa vriskajočega veselja in veličastja. Malokateri čas zahteva od človeške duše toliko sposobnosti in pripravljenosti za doživljanje vsega tega kot ravno velikonočni, ki pa zato dušo obogatiti kot noben drugi. A ob tej drami Kristusovega življenja se dogaja tudi v naravi nekaj, kar s silnimi močmi posega v človeško dušo in duha, razodeva pa se v običajih in navadah, ki jih ima ljudstvo ob tem času. In spet lahko rečemo, da ti niso ob nobeni letni dobi tako bogati.

Kakor ob ostalih praznikih, polpraznikih in slovesnih prilikah leta, tako tudi v velikonočnem prazničnem krogu lahko ločimo dve skupini obredov, običajev in navad.

Prvo skupino predstavljajo cerkveni obredi kot taki. Velika noč je čas Kristusove smrti in njegovega vstajenja; Cerkev nam z liturgijo Velikega tedna obnavlja to dramo v obliki veličastnih obredov, ki se zaključujejo z vstajensko procesijo. O teh obredih tukaj ne bomo govorili.

V drugo skupino pa spadajo običaji in navade, s katerimi naš narod enako kot drugi spremlja obrede prve skupine in izmed katerih nekateri še danes kažejo na to, da so bili prvotno tudi obredi, seveda pa ne obredi katoliškega Cerkvenega leta. Ta druga skupina namreč po veliki večini svojih sestavin izvira še iz predkrščanske dobe. V poganski dobi so imeli ti obredi kajpada vse večjo veljavo kot danes in so popolnoma in edini vladali, saj se je v njih izražalo poganstvo, verstvo naših pradedov, če ne to, pa vsaj staro pogansko versko izročilo. Marsikdo se bo vprašal, kako to, da se je ta druga skupina še do danes ohranila, ko smo Slovenci že vendar več kot 1300 let pokristijanjeni. Ali niso morda ti ljudski obredi in običaji nastali šele pozneje, po cerkvenih, in so po tem takem cerkveni obredi in običaji prvotnejši? Odgovor na to vprašanje je ravno tako lahek kot zanesljiv.

Nobenega dvoma ni, da so se tudi ob Cerkvinih obredih razvili nekateri ljudski običaji. V številnih krajih vzhodnih Alp, n. pr. na Solnograškem, na Koroškem, na Kranjskem in drugod so se pod vplivom zgodbe Kristusovega trpljenja, ki se v Velikem tednu obnavlja, jele prirejati takozvane pasijonske igre, za katere je ljudstvo samo dalo pobudo. Na Koroškem so znane Kostanjske pasijonske igre. Te igre so pač nastale pod vplivom Cerkvinih obredov. Našli bi lahko še več drugih takih primerov. Toda vsebina večine obredov in običajev druge skupine nam pripoveduje o njihovi predkrščanski starosti. Vzrok, da so se ohranili je pripisati misijonski praksi Katoliške Cerkve, ki je vsepovsod, kjer je razširjala krščansko vero, stremela za tem, da je v okviru zveličavne nauka in v njega počast pritegnila tiste poganske obrede in običaje, ki so s svojo vsebino versko misel Cerkve zelo podpirali, oziroma da je svoje praznike postavljala ob takem času, ob kakršnih so bili prej naši poganski predniki proslavljali svoje. Posebno lep primer za to je ravno Velika noč, ki si jo hočemo v naslednjem ogledati.

Velikonočni krog običajev se pričinja s cvetno nedeljo. Ta dan nosijo pri nas ljudje v cerkev blagoslovljati butare, ki jim ponekod po Slovenskem pravijo tudi beganiče, gobance, na Zilji ter na visokem Gorenjskem prajtelj, tudi prantelj, v Koprivni preta, v Podjuni in Mežiški dolini ter še ponekod presnec, okrog Laškega rep, na Dolenjskem žegen, kravji žegen, živinski žegen, na Tolminskem vevnik, drugod pa še drugače. Slovenska butara ima toliko raznih imen kot v nobeni drugi deželi. Dela se na razne načine. Gorenjska boganca sestoji iz treh leskovih, treh vrbovih in treh drenovih šib, na vrhu ima šop oljke, brinja in bezga za „vršlc“ (B. Orel). Nanjo navežejo jabolka, pomaranč, ponekod fig, krljčev itd. Iz ime-

na „presnec“ sklepamo, da je moral nekoč viseti na butari tudi „presni kruh“. Ponekod na Koroškem, i na slovenskem i na nemškem, navežejo na butaro vrečico z vsemi vrstami žita, ki ga potem pomešajo med posevek, da bi polje dobro rodilo. V okolici Ljubljane se je zadnja leta udomačila navada, napravljati butare iz oblanja, ki ga v narodnih barvah pobarvajo. Na ta način nastanejo kaj ljubke in dekorativne butarice, toda njih stari pomen s tem izginja. In ta je bil velik. Namen butare je čarati pomlad, privabiti jo v deželo, hkratu z njo pa priklicati blagoslov na polje, v hlev in v hišo. Kot celota je butara simbol prirodne zrelosti in plodnosti, pa še sredstvo zoper zle sile, duhove in čarovnice. Seme z butare, pomešano med posevek, bo dalo dobro letino. Ponekod jo mora tisti, ki jo nese od blagoslova, najprej nesti na polje, šele na to domov. Navadno in najbolj razširjeno je, da zataknejo tri križe iz vrbovih vejic v njive. V Rožu jo po blagoslovu obesimo najprej na sadno drevo. Podrobne obrede izvajajo tudi pri živini. Križe zatikajo za hlevska vrata, osmukano zelenje in mačice pomešajo živini med krmo, zlasti bršljan, z leskovimi šibami iz butar pa ženejo živino prvič na pašo. Tudi hišo varuje butara. Ko jo fant prinese domov, gre z njo trikrat okoli hiše, kar pomaga zoper streljo in ogenj, drugod potolčejo z njo trikrat po hišnem pragu. Ob nevihti se vejice iz butare sežigajo, na Spodnjem Koroškem pa pokade po blagoslovu dom in gumno. Ako se mačice zataknejo v ušesa, to varuje pred boleznimi grla, vratu, ušes itd. Kdor pa pojé tri mačice v kosu kruha ali masla, je varen pred hudim pogledom, slabostjo in omotico. Ob Božiču mora med drugim tleti na ognjišču les oziroma zelenje iz butare.

Butaro nese k blagoslovu hlapec ali pa najstarejši sin. Čim večja je, tem boljše je, tem več blagoslova bo prinesla k hiši. Od blagoslova hite fantje z njimi domov, kdo bo prvi. S tem v zvezi je vera, da bo tista hiša pri letini in zdravju ter moči živine prva. V Podjuni je vera, da butara ne sme imeti sodega števila (2, 4, 6) obročev, s katerimi so veje zvezane, temveč liho (1, 3, 5).

Cvetni nedelji sledi Veliki teden ki mu Slovenci pravijo tudi „vuzem“ (vzh. Štajerska), vuzem, vuzam (Bela Kraj.) in še drugače. Pomenljivi dnevi so zlasti veliki četrtek, petek in sobota. Na veliki četrtek se začne strogi post, ta dan se običajno hiše nanovo prebelijo in počistijo. To pomeni, da je starega konec in da se človek in narava pripravljata na sprejem novih dogodkov. Z velikim četrtkom je združenih zlasti mnogo verovanj preprostega ljudstva. V Spodnji Zilji zapre gospodinja kokoši ob zadnjem klenku zvona v klet, kjer jih ima do sobote zaprte brez piče, zato da bi bile čez leto varne pred roparskimi ptiči in drugimi živalmi. Jajca, ki jih kokoši ta dan zneso, veljajo za blagoslovljena in polna čarobnih moči. Na Zilji so taka jajca, ko so zvonovi utihnili zagrebali v zemljo, ograzano od povodnj, jih metali čez streho hiš, da bi bila varna pred požarom, zakopavali so jih pod hlevski prag, kjer naj bi čuvala živino pred boleznimi, pa tudi pospeševala njeno polodovitost. V Velikovu in Pliberku je bilo in ponekod morda še je, da ta dan prinesejo na trg prve rože in prvo sočivje, v Ljubljani pa so Posavke nosile na trg posušene repne olupke, ki se je do Velike noči kot takomenovana jed „aleluja“ v spomin na lakotno leto 1529. Jedniničnik od velikega četrтка do velike sobote je strogo posten, toda že se pripravljajo velikonočne jedi. Dopoldan utihnejo zvonovi, gredo v Rim, in odslej pa do sobote se glase samo raglje, klepetci, drdračka, brenče itd. Raglja je prastar instrument, ki še danes služi pri marsikaterem primitivnem ljudstvu za odvracanje zlih duhov, demonov in čarovnic. Pomisliti moramo, da je pomlad oziroma narava še vsa mlada, ne bogljena in demoni bi ji mogli škodovati. Temu odvracalnemu (apotopejskemu) namenu služi še marsikatero drugo napravljeno ropota ob velikonočnem času. Na Zilji na Veliki četrtek po vesperi otroci z gorjačami razbijajo stare zabojce, sode in drugo ropotijo, ki so jo bili znesli skupaj pred cerkevna vrata. V Škofji Loki se to še danes vrši na Veliki petek in sicer pomeni ta ropot grom in pokanje zemlje ob Kristusovi smrti. Toda ta pomen je ropot dobil še le v novejšem času, kar dokazuje to, da se na Zilji vrši že na Veliki četrtek oziroma po nekem starejšem avtorju celo na samo Veliko sredo (F. Francisci). V Škofji Loki pravijo napravljaju tega ropota, da „Boga strašijo“ — torej čisto jasno: odvracajo demone in duhove. Razbiti les potem na veliko soboto pred cerkvijo zažgo za velikonočni ogenj. Na Veliki četrtek stavijo po cerkvah „božji grob“. Te povsem cerkvene naprave se je polastila ljudska fantazija in zlasti „božji grobi“ preteklih desetletij so se odlikovali po svojem kmečkem realizmu in izraznosti.

Veliki petek je dan globoke žalosti. Posebnih običajev ni, pač pa je z njim združenih dokaj verovanj, deloma tudi vremenjskih. Če pade to jutro slana, ne bo v tem letu nič več škodilo rasti, dež to jutro pa pomeni sušo čez leto. Plevel, izruvan na veliki petek, ne bo več zrasel, ne sme pa se tedaj prati perila. Na Spodnjem Koroškem so v prejšnjih časih ugasnili ogenj na ognjišču, ki je gorel od velike sobote preteklega leta. Ker je veliki petek dan Kristusove smrti, ni čudno, če se mu daje tudi sicer globok pomen. V spomin na Kristusovo smrt ponekod to noč spi družina na tleh. Pod razpelom v cerkvi je pogrnjena rjuha, na katero stresejo kmetje pšenice. Ob odhodu od razpela vzame vsakdo s seboj prgišče pšenice, ki jo potem prameša posadku, da bi bolje rastle (Zilja). Strašenje Boga v Škofji Loki smo že omenili.

Na veliko soboto imamo celo vrsto običajev, oziroma obredov, ki kažejo ostaline starega verstva ter njihov novi pomen v duhu krščanstva. Ko zazvone zvonovi, taka je vera, priteče v studencih, potokih in vodnjakih, pa tudi po vodovodu, blagoslovljena voda, s katero se je treba umiti. Ta običaj je gotovo predkrščanski, kajti v pomladnih obredih primitivnih narodov ima voda zdravilno, očistevalno in čarobno moč in stari Kranjci so se na veliko soboto umivali s tekočo vodo, da bi se zarovali pred kugo. Velikosobotno umivanje ima še danes vsepovsod stari obredni pomen. Druga važna ostalina je velikonočni ogenj. Ropotijo, katero so pred dnevi razbili, to jutro zažgo, obenem so ob tej priliki mnogokje požgali tudi vse stare preperle lesene križe. Ogenj so zanetili s kreslinim kamnom in gobo, nakar ga je duhovnik blagoslovil. Ta ogenj raznosi potem mladina po vasi in zopet tekmuje med seboj, kdo bo prvi. Ta dobi darilo. S tem ognjem gospodinja zaneti ogenj na domačem ognjišču in nekoč so se morale velikonočne jedi kuhati samo na takem ognju. Danes se seveda ta običaj ne izvršuje več tako strogo. Kot „sveti ogenj“ ima kajpada zopet magično moč — okoli Škofje Loke obhodijo otroci s tem ognjem posestvo, da bi bilo na ta način obvarovano hudega. Drugod zakopljejo pepel ali oglje v njivo, pod hlevski prag in podobno.

V krog ogenjskih obredov spadajo tudi velikonočni kresovi, ki jih zažigajo Slovenci na vzhodnem Štajerskem in na južnem Koroškem na veliko soboto zvečer, oziroma ponekod na veliko nedeljo kmalu po polnoči. Naši panonski Slovenci jim pravijo „vuzemnice“, „vuzmenice“, „vuzenice“ in podobno, na Koroškem pa se imenuje tak ogenj „kries“. Takih kresov prižgo celo vrsto in najraje na vzvišenih krajih. V zvezi z njimi so potem sprevodi z gorečimi baklami, ki jih prireajo zlasti v Rožu, v Labodski dolini in drugod na južnem Koroškem. Pomen teh ogenjskih obredov je raznovrsten. O bpomladanskem enakonočju naj ti ognji pomagajo soncu do moči, nadalje naj varujejo zemljo in rast, človeka in žival pred demoni. Tudi naj priporočajo kot čarobne sile k večji rasti in rodovitnosti. O kakih neposrednih zvezah teh ognjev s kulturo sonca do danes še ni zanesljivih sledov. Zato pa je tembolj očitna njihova očistevalna in obrambna narava, kar se vse lepo sklada z ostalimi obredi in običaji velikonočnega kroga.

Na veliko soboto popoldan se nadalje navadno blagoslovljajo velikonočne jedi, katere nosijo najstarejša dekleta k blagoslovu v lepo pletenih jerbasih ali cekarjih, pokritih z lepo vezanim velikonočnim prtom. Pri nas pravijo tem jedem na kratko „žegen“. Po končanem blagoslovu dekleta med seboj tekmujejo, katera bo prva prišla domov, kajti tista se bo to leto prva omožila (Rož in drugod), ali pa bodo pri njeni hiši prvi opeli proso. Blagoslovljene jedi se je do pred drugimi jedmi. Strogo je bilo tudi v navadi, da se te jedi ne smejo jesti niti z vilicami ali z nožem, temveč so se morale prijemati z rokami, jajčne lupine so se morale metati v ogenj. Na vrsto pridejo te jedi šele po procesiji oziroma slovesnosti. Ustanova obrednega velikonočnega jedilnika, v katerem imajo meso in jajca v obliki piruhov ali pisanic veliko vlogo, je prastarega izvora in ima pomen obreda, ki prinaša moč, zdravje in plodnost. V splošnem je jutro Velike nedelje tisti čas, ko te jedi stopijo v veljavo. V krog teh časovnih plodnostnih obredov spada tudi po raznih krajih Slovenije razširjeno tresenje ali šitanje sadnega drevja (vzhodna Štajerska, Dolenjska, Pohorje). V Rožu poleg tega še nalože debelih kamnov med veje, da bi se v jeseni tako šibile od sadja. V Podjuni in Rožu gredo ponekod v tej noči na polje moliti in poskropijo zemljo z blagoslovljeno vodo.

Krog velikonočni obredov in običajev je skoraj ravno tako neizčrpen, kakor je raznoličen.

Na veliko nedeljo se proslavlja praznik Gospodovega vstajenja. Kakor je Cerkev

obdala ta dan z vsemi bogastvi svoje liturgije, tako ga je tudi ljudstvo spremlilo in ga še danes spremlja s številnimi ustanovami svojega duhovnega življenja. Vstajenje same se proslavlja s procesijami in obhodi, ki se nedvoumno ostanek starih obhodov zemljišča in letine. Ob tej priliki kmečko ljudstvo navadno pokaže svojo praznično narodno nošo. Procesijo spremlja vsepovsod, tudi južno od Karavank, pokanje možnarjev, ki je danes pač le prešeren privsek tega dogodka, nekoč pa je imelo isto vlogo, kakor ves ostali velikonočni trušč: odvracanje in strašenje demonov. Iz visokih zvonikov se razlega, tipično slovensko pritrkavanje zvonov, naša monumentalna ljudska glasba. Minil je strogi post in na mizo prihajajo velikonočne jedi, med njimi zlasti pisanice, pisaneke, rumenice, remenke, piruhi ali kakor jih naš narod še imenuje. Ta, pretežno v vzhodni Srednji Evropi razširjena navada je še danes živa skoro po vsem Slovenskem, kjer ločimo nekako šest raznih pokrajinskih stilov njihovega okraševanja. Izmed jedi omenimo še „mali kruhek“, ki se ponekod daje na mizo, zlasti pa daruje.

Velika nedelja je praznik obdarovanja, zlasti med mladimi ljudmi. Najpogostejše darilo je pisanica z zaljubljenim napisom ali imenom fanta in dekleta. Poleg pisanic naj še omenimo t. zv. „krajčke“ (Železniki, Dražgoše), to so posebne oblike „malega kruhka“. Pa tudi ob žegna, ki mu na Koroškem ponekod pravijo „Wazam“ (vuzem, vstajenje) dobi vsakdo, ki pride ta dan k hiši.

Veselnje, ki je zavladalo, posvečujejo še razne igre: trklanje s pirhi, trkanje s pirhov, sekanje pirhov in znamenite belokranjske: turn, most, kurji bol in druge. Tudi v njih se razodevajo stara mitična jedra, ki pa so v teku časa izgubila mnogo svojega prvotnega pomena.

To bi bila kratka in bežna slika Velike noči, kakor jo s svojimi običaji proslavlja naše ljudstvo in naš narod. Dasi je ta slika zelo nepopolna, nas vendar uči, da se je v okviru velikonočnih obredov ohranilo mnogo obredov, običajev in verovanj, ki segajo iz samega okvira verskih obredov v starejših časih in deloma tudi v starejše kulturne plasti. Če združimo vse sestavine v kolikor toliko zaokroženo podobo, se pokaže, da se vsi obredi in običaji sučejo okoli nastopa pomladi, oziroma konca zime, okoli časa, ko se vrši boj med obema, a je že gotovo, da bo zmagalo mlado leto in mlado sonce. Tudi je kmetova glavna skrb blagor polja, živine in tudi domače hiše. Mnogo sestavin vsebuje v sebi misel, da je treba pričarati plodnost in rodovitnost in to na razne načine, pomagati soncu do večje moči, pa tudi človeku pripomoči do zdravja in plodnosti. Posebno se izraža ista sila v ukrepih zoper sile, ki bi mogle to plodnost narave kakorkoli preprečiti in škodovati zemlji, živini, človeku. Te ukrepe smo imenovali obrambne, apotropejske. Sem spadajo tudi vsa pravila, ki prepovedujejo delati to in ono in vsi „recepti“ za zdravje. Veliko vlogo pri vsem tem igrajo razne očistevalne akcije, pri čemer imata zopet ogenj in voda velik pomen. Na ta način se nam iz teh obredov in običajev razodeva kar svet zase, poleg verskih obredov še svet starejših obredov, ki pa vsi dokazujejo, da je pomladni čas igral važno vlogo v poganskem verstvu.

Po svoji naravi je podoba sveta, kakor nam jo nudijo ti obredi in običaji, zelo naravna. To verstvo s epa tudi še ni povzpelo na kako višjo stopnjo. Obstoja iz nekaj kozmičnih ali svetovnih božanstev, iz dobrih in zlih demonov ter duhov, iz njihove medsebojne borbe, pa še iz tega ali onega vpliva na človeka ter njegovo imetje. V bistvu ni v tem nobene višje verske in etične ideje, vendar je pa gotovo, da je nekoč prav to verstvo bilo zelo razširjeno. Šele krščanstvo je prineslo v zgodovini verstev tudi tisto versko in etično idejo, ki je povezana predvsem z duhovnim življenjem človeka in ravno drama Kristusovega življenja je njen primer. Če pa bi bili danes ponovno priključeni, postaviti ta praznični krog v kak letni datum, bi tega ne mogli storiti bolje, ko da bi ga ponovno postavili v datum starih poganskih pomladnih običajev, kot je to storila Cerkev pred stoletji. Zaradi tega je sicer mnogo starih sestavin izgubilo svoj nekdanji pomen ter vsebino in samo nekatere so ga še obdržale, a še to samo v svrhu verskega obreda. Toda take, kakršne so, so še vedno dragocene starostnosti našega in slehernega naroda, katere moramo ob primernem razumevanju čuvati in ohraniti. Prav v zadnjem času je liturgično gibanje posvetilo mnogo pozornosti tem starinam ljudske kulture in iz njih črpalo zavest spoštovanja do duhovne preteklosti lastnega naroda, pa tudi vsega človeštva, ki je nekoč tudi ta štadij prehodilo. Pomisliti moramo pa končno, da je v teh spominskih spomenikih še vedno živa duša ljudstva, saj bi brez njih naša Velika noč ne bila to, kar je: največji praznik našega ljudstva.

Veliki petek in velika nedelja

Tistega leta je bila vigred prav tako zgodnja ko letos. Že meseca marca so mačice splezale v vrbinje in drobne čebelice so živo obletavale leskove abranke ter se vse rumene — kot bi bile popadale v zlat prah — vračale v svoje ulnjake. Toda veliko noč je koledar kazal pozno, šele sredi aprila — tudi skoraj tako ko letos.

Zato pa za butare na cvetno nedeljo ni bila stiska, kje dobiti zelenja. Bilo je lepega, temnozelenega bršljana s košatimi kobulji črnih jagod, kolikor si ga hotel. In so bile zavoljo tega tisto leto v Šentvidu butare še posebno košate in bahate. Gruntarski fantje so prinesli v farno cerkev takšne, da so jih komaj zmagovali, če je bilo treba za obrambo svojih gruntarskih pravic butaro obrniti tako, da je bila pripravna za padec po hrbtu onemu, ki bi se drznil kakor koli ugovarjati ali omalovaževati njeno lepoto in moč. Tudi v cerkvi so onega leta butare prav posebno močato udarjale ob kameniti tlak. Tačas je bila taka navada, rekel bi, skoraj pravica, da so med blagoslovom olja in butar, pa tudi pozneje med mašo od časa do časa poropotali z butarami po tleh: s tem so posnemali duhovnika, ki s križem udari po cerkvenih vratih, ko sta se prej z organistom „skozi zaprta vrata nekaj kregala“. Ne vem, ali se je ta pravica ohranila do današnjega dne ali ne. Tega je že dolgo in marsikaj se je med tem lahko spremenilo.

Veliki teden je bil poln sonca. Lahne spomladanske sapice so pihljale tako toplo in prijetno, da je bilo moči tudi otroke vzeti seboj k pomenljivim obredom velikega tedna. Zlasti veliki petek je v šentviški prodani strani farji težko pričakovani in dolgo zaželeni dan vseh onih kmečkih otrok, ki zavoljo velike oddaljenosti od farne cerkve ne morejo v cerkev drugače, kot o posebnih prilikah. In taka prilika je ravno veliki petek popoldne, ko se odpravljajo k božjemu grobu in k počestitvi Križanega, ki leži ob božjem grobu na tleh.

Pri Mandrških sicer niso bili tako zelo daleč od farne cerkve, a edini sinko, ki so ga po domače klicali za Ludveta, je bil tačas še majhen. Do šolske starosti sta mu manjkali še skoraj dve leti. Nič ni torej čudno, če mu je bilo tistega leta prvič objavljeno, da pojde — če bo priden — z mamo „Boga kušnit“. Prej je bil seveda premajhen. Na kmetih nimajo takih vozičkov za otroke kakor v mestih; da bi pa deco kdo večji del poti nosil, se misliti ni. Mali junak mora biti tedaj že toliko pri sebi, da zmaga dolgo pot tja in nazaj.

In Mandrški Ludve je očeta in mater pričal, da mu še na misel ne pride, da bi se pustil en sam korak nesti „štuporamo“. Zato je dobil zagotovilo, da letos na vsak način pojde k božjemu grobu, — samo da bi bilo lepo vreme!

Vreme je pa bilo res prekrasno! Da ste ga videli, malega Ludveta, ko je z materjo koračil proti Šentvidu! Kot da bi bil ves svet njegov. Cajgasta obleka (doma namreč niso bili bogati, prej revni) je bila nova in tako polikana, da je bil pri dolgih hlačicah rob obrnjen navznoter. Suknjič je razločno kazal sledove vaškega šivankarskega mojstra. Bil je fantičku precej prevelik: „Otroci hitro rastejo, pa jim je vse takoj premajhno“, je utemeljeval krojač svoj prav in opravičeval svoje „strokovne“ grehe.

Klobuček je bil čisto po okusu Ludveta samega. Okrogel je bil, oglavje podobne nekakemu polcilindru, krajevci pa ozki in navzgor zasukani. Na levi strani so bila za trak zataknjena peresa, lepo živo pobarvana: bela, mdora in rdeča. Nanja je bil Ludve posebej ponosen in se ni dal pregovoriti, da bi jih pustil odstraniti, čeprav so se sestre norčevale, da ima kurje perje za klobukom.

Junakško jo je rezal Ludve z materjo proti fari. Na vsej dolgi poti, ki je držala čez bogata polja, ni bilo nikjer žive duše na njivi. Veliki petek je na kmetih praznik. Ta dan opravljajo samo tista dela, ki veljajo pripravam za največji krščanski praznik — veliko noč. Nad mladimi setvami po njivah in nad sveže zoranimi brazdami gospodari zadnje dni velikega tedna le božje sonce, topli vetrovi in v sinjih višavah drobna pesem poljskega pevčka-škrjančka. Tudi ta dan je bilo tako. Sveta tihoča je razgrnila svoj pajčolan nad spokojno pokrajino. Ludve je občutil, po vsej zemlji tišino in žalost, kakršno je bil videl v sosedovi hiši, ko so tam oče ležali na mrtvaškem odru. Kadar umrjejo oče, je tiho in žalostno pri tisti hiši. Vse delo se ustavi, samo ljudje prihajajo in odhajajo ter se polglasno in šepetaje pogovarjajo. Kadar pa umrje Bog, je tiho in žalostno po vsem svetu, saj Bog je gospodar vse zemlje in vsega neba.

Ko sta romarja dospela do velikih stopnic pred farno cerkvijo, se je iz zvonika oglasil zamolkel ropot raglje. Oznanila je ob tretji popoldanski uri spomin bridke smrti Odrašenikove. Ludve je vprašujoče pogledal mater:

„Kje pa so zvonovi? Zakaj ne zvoni?“

„Na veliki četrtek gredo zvonovi v Rim“, pojasnjujejo mati; „zato mora mežnar zvoniti z ropotuljo“.

„Kaj pa delajo zvonovi v Rimu?“

„Smrt Gospodovo oznanjujejo iz Rima vsemu svetu.“

„Kdaj se vrnejo?“

„Na veliko soboto, ko gospod župnik prvič zapojejo alelujo.“

Zamišljeno je stopal mali po velikih stopnicah in ugibal, kako neki pridejo veliki šentviški zvonovi v Rim, ki je zelo daleč. Še ni bil stvari dobrega razmisli, že sta stopila skozi stranska vrata v cerkev.

Šentviška cerkev je velika, kakor se za tako obširno faro spodobi. Zidana je menda v šentviškem slogu: ozka je in dolga tako, da organist na koru komaj sliši mašnika izpred velikega oltarja pri petih mašah. Tudi svetega Vida ob razbeljenem kotlu človek komaj razloči v velikem oltarju, če se ustavi — kakor je stara navada šentviških fantov — pod korom. V stranskih oltarjih stoluje na ženski strani Mati božja, na moški sv. Jožef. In pri oltarju sv. Jožefa je na veliki teden postavljen božji grob, ki je velik in bahat, kakor se za bahato faro spodobi. Od tal do vrha stropa segajo mogočne poslikane stene, znotraj pa stojijo veliki stražniki. Ti so bili malemu Ludvetu močno všeč. Bolj kot na oltar, kjer je med gorečimi svečami stala zlata, z belim, tankim pregrinjalom pokrita monštranca, so mu oči uhajale na te stražnike. Na glavi so imeli velike čelade, v rokah dolge sulice, ob bokih ostre meče.

Zašepetal je materi na uho, ki je klečala pred božjim grobom in goreče molila zanj in za vse svoje otroke:

„Mama, zakaj so oni možje tam?“

Na materinem od truda in trpljenja uvelim obrazu, se je ustavila molitev:

„Jezusa v grobu stražijo, da bi ga hudobni ljudje ne ukradli.“

„Zakaj bi ga ukradli?“

„Ker nočejo na svetu Boga. Ker nočejo, da bi Bog vladal na zemlji, pač pa Satan.“

Ludve teh besed ni prav razumel. Vedel je pa, da v cerkvi ne sme preveč govoriti in je utihnil.

Ko so Mandrška mati opravili svoje molitve pred božjim grobom in so Ludveta nekajkrat opozorili, naj ne sprašuje, ampak moli kakor so ga doma učili, so se pobožno priklonili pred Bogom v božjem grobu in poklekili v vrsto onih, ki so čakali, da poljubijo znamenja ran na telesu Križanega. Po njihovem zgledu je pokleknil tudi Ludve in ni trenil z očmi od križa. Na svileni blazini je ležal križ s križanim Odrašenikom. Iz razmesarjenega telesa je tekla kri na glavi, rokah, nogah in na prsih. Tako ubog je bil človek, ki je na križu umrl, da je Ludveta obšla velika in čudna bridkost. Mama pravijo, da je bil to sam božji sin in da je v trpljenju umrl zavoljo tega, ker ljudje lažejo, kradejo, morijo in še drugače grehe delajo.

Drug za drugim so se sklanjali nad podobno Križanega in mu poljubovali rane na glavi, strani, rokah in nogah.

Ludve se je približal materi in zašepetal: „Zakaj Ga pa poljubujejo, če pa kolnejo in lažejo in morijo?“

Materi se je obraz čudno zresnil:

„Tiho bodi zdaj, doma ti bom povedala.“

Potem se je sklonila nad križ, pobožno poljubila vseh petero ran in spustila v puščico nekaj drobiža. Ludve je gledal mater in v tistem hipu se je domislil, da se je tudi on že zlagal. Tudi ukradel je materi iz predala nekaj koščkov sladkorja...

„Zdaj pa poklekni in poljubi Boga še ti!“ so potegnili Ludveta h križu. Ubogal je, se nagnil nad Križanega in pritisnil drobne ustnice na rano na levi roki, nato na nogah in na prsih. Glave in desne roke ni dosegel. V prsih ga je tisti hip nekaj neznanega stisnilo, da je skoro zajokal: „Poljubil sem Ga, čeprav sem se zlagal in sladkor ukradel.“ Od žalosti bi bil najraje zbežal iz cerkve v samoto, da bi ne videl s krvjo oblitega telesa na križu...

Domov grede je bil čudno tih. Svoje matere ni nikoli vprašal za odgovor na ono vprašanje.

*

Tudi velika sobota je bila lepa in na veliko nedeljo zgodaj zjutraj so v Šentvidu „Boga vzdignili“ ob najlepših sončnih žarkih. Ludve je bil za udeležbo pri vstajanju še premajhen. Nihče ga ni hotel vzeti seboj, češ da je prezgodaj in da je sploh premajhen. Sestre so mu pa zato obljubile, da pojde na veliko nedeljo popoldne k slovesnim litanijam.

Pri Mandrških je bila vsa hiša zelo pevška. Dve starejši sestrji sta peli na koru in Nana je prav posebno lepo pela drugi glas. Kadar je bilo treba kaj solo zapeti, je ta čast vedno njo doletela. Za praznike sta obe pridno hodili k pevskim vajam in se pesmi hitro kar na pamet naučili. Posluh in spomin sta imeli obe izredno oster. Zato sta potem pesmi od skušenj kar v glavi domov

prinesli in sta jih doma ponavljali: ena prvi, druga drugi glas. Neredko so po posluhu oče še bas pritisnili, pa je bilo pri hiši petja, da je bilo veselje. Takole zvečer so oče vzeli iz škatlje še svoje citre in z njimi spremljali petje.

Ludve ob takšnih pevskih prireditvah ni mogel stati ob strani. Tudi on je bil pevsko izredno nadarjen. Ni mu bilo treba dolgih vaj: samo poslušal je nekaj časa, nato pa sam povzel s sestrami in pomagal Nani. Prvi glas je bil za njegov otroški glasek previsok. Že ves veliki teden sta pevki prepevali velikonočne. Nana je imela za veliko nedeljo na sporedu solospjev: „Raduj se Kraljica... Gospod je vstal, aleluja.“ Fantiček je njeno lepo petje poslušal in se pesmi naučil gladko od prve do zadnje note.

Na veliko nedeljo popoldne so šli skup k litanijam. Pevki na kor, Tina, kakih pet let starejša od Ludveta, pa s fantkom pred veliki oltar. Ko sta prišla v cerkev, je Tina namestila Ludveta na stopnico ob obhajilni mizi, sama pa je ostala nekaj bolj zadaj. Dečko je bil ravno toliko velik, da mu je glavica gledala izza obhajilne mize.

Naenkrat slovesno pozvoni in iz žagrade pridejo vsi duhovniki v prelepih oblačilih. Orgle mogočno zadonijo in vso cerkev prevzame prazniško občutek velike nedelje, največjega praznika vesoljnega krščanstva. Kmalu se orgle umirijo in s kora se zasliši lepi alt Mandrške Nane: „Raduj se...“

Ludveta obide prečudno doživetje. Oči ima nepremično obrnjene v lepoto na velikem oltarju, vse mlado srcece drhti v sreči zmagoslavnega veličastva, usteca se odpro in iz otroškega grla privre z drobnim in čistim glasom: „Raduj se Kraljica... Gospod je vstal, aleluja!“ Nana na koru, Ludve pred velikim oltarjem... In sta pela... Otroci na štabli so se začeli prerivati, suvati in sme-jati, odrasli so obračali glave in desni duhovnik-levit pred oltarjem se je obrnil tla, odkoder je prihajal otroški glas. Spoznal je Ludveta in se nasmehnil.

Tedajci pa — preden se je začela druga kitica lepe pesmi — potegne Tina Ludveta za rokav:

„Tiho bodi, tukaj ne smeš peti!“

V Ludvetu se je tisti hip nekaj podrlo. Da bi ne smel tukaj peti? Saj vendar zna — in velika nedelja je — in vse je tako čudno lepo in veličastno. Človek vendar mora peti, kako potem, da bi ne smel? Utihi se in v druge kitice ni več pel.

Po slovesnih litanijah je desni duhovnik-levit, ki je bil tudi sam izvrsten pevec, počakal Tino in Ludveta pred cerkvijo in ju povabil seboj. Peljal ju je v sobo, kjer so bili zbrani vsi pevci in pevke z organistom, in jima velel sestiti za mizo. Nato so prinesli potic in kolača in pirhov in žegna — ojoj, toliko dobrot, kolikor jih v skromni kmečki hiši še nikoli ni videl.

Ko so se vsi okrepčali, je sedel g. kaplan za harmonij in dejal:

„Tako, Ludve, zdaj boš pa ti sam zapel pred vsemi pevci ono pesem, ki si jo moral v cerkvi prenehati.“

Ludve je bil rdeč ko kuhan rak, ali svest

si je bil svojega znanja. Vstopil se je ob harmonij in z drobnim glasom zapel: „Raduj se Kraljica... Gospod je vstal, aleluja!“ Ko je izpel svoj „solo“, je zbor poprijel kot na koru. In zadonela je velikonočna hvalnica in Ludve je prvič v svojem življenju ob solopetju velikonočne pesmi doživel praznik vstajenja: „Gospod je vstal, aleluja!“

*

Zadnjič — ni dolgo tega — sem srečal Ludveta na cesti v Celovcu. Peti križ mu je zlezal na ramena in pred kratkim je videl Abrahama. Sedanjí časi so ga močno potrli. Marsikaj je doživel in prestal, zato so njegova lica upadla in njegov pogled kaže sledove nezaupanja in razočaranja.

„Velika noč se približuje“, ga ogovorim.

„Res, velika noč. Bomo pa žegen nesli in pri vstajanju bomo ob pritkavanju zvonov in ob petju šli za procesijo. Bandera bodo vihrala...“

In se je bridko nasmehnil.

„Ali še veš, kako je bilo, ko si šel prvič v življenju na veliki petek „Boga kušnit“ in kako si na veliko nedeljo pred velikim oltarjem pel?“

„O, to so že davni spomini“, je pripomnil in blaženo so se mu razširila usta v smehljaj. „Marsikaj iz svoje zorne mladosti sem pozabil, tega pa nikoli ne bom mogel.“

In povedal mi je zgodbo, ki sem jo slišal iz njegovih ust že nekoč poprej, tako živo in nazorno, kot bi se bilo vse dogodilo včeraj. Tako nekako je pripovedoval, kakor sem zgoraj popisal.

„Vidiš, takšna je ta zgodba o velikem petku in o veliki nedelji. Na koncu bi pa rad še nekaj dodal iz sedanjih časov. Takrat ko sem bil z materjo prvič pred božjim grobom, so mi dejali, da stražniki varjejo Boga, da bi ga hudobni ljudje ne ukradli. To so taki ljudje, ki nočejo božje oblasti, ampak hudičovo.“

„V zadnjih letih se je to zgodilo! Stražniki božji so bili pregnani, in hudobni ljudje so človeštvu Boga ukradli. Zares so ga ukradli, zakaj na svetu je zavlada Satan. Zdaj vidim, kako so moja ranjka dobra mati meni, malemu fantiču, prav razložili stražo ob božjem grobu.“

„Če hočemo spet srečne čase, moramo Boga najti, moramo Ga najti.“

Zamislil se je za trenutek.

Nato je pa veselo pristavil:

„Našli Ga bomo in tačas bo zasijalo zlato jutro velike nedelje! Kaj praviš? Ne boj se! Jaz še vedno znam pesem svojih mladih dni: „Raduj se Kraljica... Gospod je vstal, aleluja!“ Te ne bom nikoli pozabil in ne bom prej umrl, dokler je spet ne bom v božji svobodi zapel: „Gospod je vstal, aleluja!“ In mi nihče ne bo, kot nekaj Tina, ukazal, naj umolknem. Vsi jo bomo skupno poprijeli in jo izpeli do konca: Gospod je vstal, aleluja!“

Ko sva se razšla, mi je v duši odmevala njegova beseda. Za velikim petkom zares pride velika nedelja. In kakor sem od Ludveta slišal, sem zapisal: da bomo Boga našli in vsi z njim veselo peli: „Gospod je vstal, aleluja!“

Dr. L. P.

ECCE HOMO

Prepad, da nikoli tega, zeva med križi na Golgati. V sredi visi sam Sin božji. Ona dva druga pa sta izmečka človeške družbe. Razbojnika sta.

Prvi obeh hudodelcev imponira. Zakaj kljub norostnemu trpljenju si je ohranil psihološki dar, da kritično motri položaj in jasno loči med belim in črnim: „Midva grešnika prejemava po pravici, primerno temu, kar sva storila, ta pa ni storil nič hudega.“ Mož je dosleden, ko ima pogum, da muke, ki jih je prizadeval drugim, zdaj sam prenaša brez jadikovanja.

Drugi razbojnik sega prvemu komaj do brade, tak slabšč je. Na prvi pogled bi se sicer zdelo drugače. Obsojenec kolne in dela trušč, kakor bi hotel biti na križu strašnejši, nego je bil na svobodi. Ali njegovo razgrajanje je sam obup. Obup človeka, ki spoznava, da nima moči trpeti trohice tiste-ga trpljenja, ki so ga trpele njegove nebrojne žrtve. Kazen na križu je bolesta zaveda in baš bolečina jemlje možu razsodnost. Mož je slabšč.

Bolečina... Dasi je prepad, ki loči križe na Kalvariji, velikanski kakor sam svet, nekaj je vendar, kar jih druži: bolečina. Veliki petek je spominski dan smrti. Ali kakšne smrti! Smrti, ki je prišla šele, ko je telo prebilo muke, kakršnim ni primere. Ta smrt ni bila višek strahote, pomenila je že olajšanje in odrešenje. Zatorej bo morda zrno resnice v trditvi, da nam je iskati največje globine golgatske tragedije ne v ločitvi duše in telesa, marveč v trpljenju. Verneje nego

kdorkoli je pogodil Pilat s svojim „Ecce homo“ vekovito tragiko Velikega petka.

Trpljenje! Bolečina! Reci človek pa si hkratu rekel bol in trpljenje. Cim se človek rodi, se že sreča s tem krutim dejstvom. Človek ne stopa, ampak prijoča na svet. Njegov protest ni naperjen zoper življenje kot tako, pač pa zoper zlo trpljenja, zoper mučne napore rojstva. „Le zakaj me ni angel mehko položil mamič v naročje?“ — to smo hoteli izraziti, ko smo se jokaje rodili. Ecce homo! Glej, človek, tako je s teboj! Usoda ti je dala priromati na svet, odetemu v občutljivo meso. Žaživel si ne kot eterično bitje, ampak zaviti v človeško naturo, ki je na stežaj odprta bolečini.

Kaj pa, bolečina je lahko važen pogoj za življenje samo. Če bi nas ne zeblo, bi se zoper mraz ne zavarovali — in kakšen bi bil konec? Bolje malo trpeti kakor brez trpljenja prerano umreti. Sicer bi že laiki vedeli za nekatere zavrattne bolezni, ki se dolgo pripravljajo brez bolečin. Znani so tudi strupi prijetnega okusa. Ko se za njimi oglašajo bolečine, je po navadi prekasno. Vendar ne kaže ugovarjati, bolečina je res praktično važna za očuvanje življenja — seveda zemeljskega, kakršno je. A zakaj je življenje sploh takšno? Zakaj ni urejeno brez bolečin? Saj bi nam čustvo prav lahko segalo samo do praga bolečine in niti za ped dalje. Kar se pa boja proti življenjskim nevarnostim tiče, mar ne bi mogli biti ljudje obdarovani z bistrejšim

OB BOŽJEM GROBU

umom in jačjo voljo? Morda se kdo pri tem ne bo ubranil smehljaja, češ, le počasi, razvoj človeštva gre itak v to smer, a danes še nismo tam in abotno bi bilo, še navsezgodaj zahtevati, da bodi poldan. No dobro, a kaj se to pravi drugega, kakor priznavati sedanje stanje? Vrnili bi se torej k Pilatu: Ecce homo!

Ecce homo! Dve drobni, kmalu izgovorjeni besedici Podobno Prešernovemu mrtvecu, ki „molče trobenta“, nas kliče na premišljevanje. Mnogi se bodo otepali: „Časi so težavni. Čemu bi prazno slamo mlatili? Dela je treba, ne premišljevanja!“ Zares se je treba vprašati, ali nam pomore premišljevanje na zeleno vejo. Dajmo si v glavi ugreti še toliko lepih misli, mar bomo po njih živeli? Ker smo rojeni kot ljudje, bomo vedno zelo po človeško tlačili travo v zemljo. Da bi se pa skušali s premišljevanjem dokopati do popolnega in končnega spoznanja — kolika naivnost! V stvarstvu je toliko protislovnega, strašnega in veličastnega, da bi mogla kreature vsako spoznanje, ki bi rezalo v globino, prenašati le tedaj, če bi imela krepkejši duševni ustroj. „Kdor vse do kraja ve, ve smrt“, je tožila starogrška Cassandra, ki jo je jasnovidnost napravila tako nesrečno. Enako so vzdihovali stari Izraelci: „Bog Jehova, ne razodevaj se nam, kajti bilo bi po nas!“ Tudi Lessingu je bilo znano: „Končna resnica je vendar le samo zate, Oče nebeski!“

Toda človek je čudno bitje. Verjetnost, da je nekaj nemogoče, ga ne straši, ampak ga nasprotno le še bolj miče. Nemogoče je bilo prispeti na oba tečaja zemlje, a ljudje niso odnehali in nazadnje se je nemogoče izkazalo za mogoče. Poleteti čez ocean se je zdela blaznost — a danes? Enako bi moralo biti mikavno vrtiti v človeški problem, mikavno prav radi tega, ker gre za umanko brez dna. No, takih iskateljev se ne manjka. Kadar je Veliki petek in kadar ga ni, vrtajo in vrtajo, brskajo, tipajo, prisluškujejo. Korist, ki jo donaja taka hoja v labirint človeške nature, je predvsem negativne vrste: človeku se začne svitati, kako malo ga je. Človek dobiva pogum, da svojo lastno modrost istoveti z modrostjo nemškega pesnika, ki ga je navedel dr. Ivan Tavčar malo pred svojo smrtjo: „Denn jeder glaubt ein All zu sein, doch jeder ist ein Nichts.“

Ecce homo! Kdor bi hotel misliti vse misli, ki se dado misliti o tem, bi lahko dolgo mislil. In kdor bi hotel pisati, joj, napolnil bi lahko vse knjižnice sveta in še bi ne bil dopisal. Če bi ne bilo vesoljne vsebine teh dveh besedic, kaj bi ostalo od vse literature? Kje bi bil Shakespeare? Kaj bi počeli moderni pisatelji? Mar bi razpravljali o radosti in sreči? Dajte nam brati pet romanov o sami čisti sreči, dovolj bo — s šestim bi se pričel dolgčas. Kaj bi ostalo za umetnost? Kam bi šli sodniki? In kaj bi bilo z zgodovino? Spremenila bi se v nezanimivo mravljišče. Toda prilij malo strasti, par kapljic bolečine, nekaj trpljenja — in vse se izprevrže! Resda, mali „Ecce homo“ je dejansko neskončno velik. V njem je prostora za vesoljno zgodovino.

Iz treh virov poteka človeško trpljenje. Nekaj zla si prizadevamo sami. S trpljenjem nas tepe tudi narava, ko nam pošilja potrese, poplave, lakoto in bolezn. A tretje trpljenje, tisto, ki nam izvira od ljudi, pozna le rast in bohotnost. Homo homini lupus, je ugotovil angleški filozof Hobbes. Kain je ubil Abela, človek človeka. Brat divja zoper brata. Človek skruni svojo lastno podobo, ko je pripravljen biti rabelj svojemu lastnemu mesu.

To zlo vam gre kamorkoli, tudi do kraja sveta. Da bi hotelo priznati kako mejo? Da bi se mu zdelo kaj sveto? Da bi se kdaj ustrašilo, se kdaj ustavilo, češ, to je sveto, tega se ne dotaknem — ne, ne! In tako se dogaja, da nosi zemlja bitja, ki nimajo nikogar, kateremu bi potožila svojo bol. Pač lahko tarnajo, a kdo jih sliši? Nobena statistika ne pove, koliko je trpinčenih otrok pod božjim soncem. Mar vemo, kaj se godi v trebuhu kateregakoli velemesta? Mar vedo za to oblasti? Mar slutimo, koliko črvičkov se prav to uro vije v bolečinah, ki nimajo izvora v volji narave? Koliko otrok gladije, koliko jih ždi po temnih brlogih stanovanjskih kasarn, koliko jih hira, ko ni nikogar, ki bi imel oči za to!

V neki indski pravljici se bere, da je stopil pred sultana Dabšalima modri vezir Pilpaj, govoreč: „Daj, o kralj, da naložim knjige tvoje knjižnice na hrbet sto kame-lam, namenjenim na trg. Nobene knjige ne potrebuješ. Glej, o kralj — vse, kar je v njih, ti lahko napišem na en sam košček pergamenta. Malo besed je treba za vesoljno zgodovino človeštva: rodili so se, trpeli so, umrli so...“

Zemljan odpuščaj, ljubi, praznuj! . . .

Praznik vstajenja naj te spominja, da nobena doč ni tako dolga in ne tako temna, da bi za njo ne prišlo sončno jutro z vsem svojim bleskom in veseljem.

Z lahnimi koraki je prišla pomlad. Nihče se je še ni prav nadejal, pa je še prišla. Za zvončki so se pojavile trobentice in takoj za njimi dišeče vijolice. Tudi drevje je pričelo brsteti in kostanji so bili že pošteno zeleni, ko so stari in mladi na Cvetno nedeljo nesli butare.

Veliki teden je prišel. Po hišah so pričeli pospravljati, matere so zbirale moko in jajca, da bo kaj za žegen, pa tudi v kašče so gledali, če je šunka še počakala. Vse je prevzelo praznično razpoloženje in nestrpno so pričakovali praznikov. Čeprav letos ne bo novih oblek in tudi ne toliko potic in mesa, so vendar vsi zadovoljni, ker je po dolgem času zopet mirna Velika noč. Nič več ne bo bombnikov in strašnega streljanja, ki je lansko leto ob tem času še prepletalo ozračje. Letos je zopet mir in v tem miru bo vsak po svoje preživel najlepše družinske praznike.

Kakor vsako leto, so tudi letos v stranski kapeli farne cerkve postavili božji grob. Pod velikimi, temnobarvanimi oboki je skalna vdolbina, v kateri počiva Kristus. Pred vhodom pa stojita vojaka Herodove vojske in varujeta grob. Cerkev je mrzla, kar se še bolj čuti, če prideš s toplega pomladnega solca med te mračne zidove. Cerkev je prazna in zapuščena, križi so zagrnjeni, oltarji razkriti in brez cvetja. Vse kakor na veliki petek.

Ragle so žalostno odmevale raz cerkvenih lin, ko je mlada žena s povešeno glavo stopala po rebri navzdol. Kamor se je ozrla, povsod je videla pomladno cvetje in nebroj vijolic jo je omamljalo s svojim vabljivim vonjem. Toplo sonce je grelo tako močno, da ji je bil lahen pomladanski plašč skoro odveč. Vsa ta lepota, pa tudi to pomladno sonce ji ni danes nič pomenilo. Šla je mimo vsega, kot bi bila slepa in gluha. Žalost velikega petka jo je popolnoma prevzela in ob glasu ragel je le še nižje sklonila glavo.

NA VELIKO SOBOTO

Sredi noči se je Majda prebudila iz nemirnega sna. Neka čudna omotica se je je polasčala. Kje je tisti blaženi mir prvih mladostnih let, je s hrepenenjem pomislila nazaj. Kaj bi dala za eno samo noč iz prejšnjih dni, ko se je zjutraj prebudila tako, kakor je zvečer legla. Sedaj pa... Kaj tako razbija v njenih mladih grudih in kliče ljubljeno ime!

Vstala je in se opotekla od postelje proti oknu. Rahlo je odgrnila zavese in se zagledala v dolino. Na obzorju je medlo svetila luna; prosojni žarki so mehko božali Majdine zlate lase. Jutri je velika sobota. Lepo vreme se obeta za praznike, se je radovala. Jutri bo nesla k blagoslovu. Da, ona bo nesla in ne Micka, njena mlajša sestra. Mati je že pripravila vsa jedila, a ona je očistila jerbas in polikala prt. Jutri, jutri... kaj če bi ostala v cerkvi bolj pri vratih, da bi po blagoslovu bila lahko prva zunaj? Ah, je pomislila, čemu je njej treba tega. Saj vendar ve sama, kakor vsi drugi, da se bo to poletje poročila.

Vendar je bila vse zadnje dni čudno nemirna. Kaj neki more biti, da Ivan še ni nič pisal? Pa bo ja prišel jutri, kakor vsako leto. — Majdo je bolešno pretreslo. Morda ni srečen, ker se je izneveril svoje rajne matere, da bi postal bogoslovec. Dve leti je bil v semenišču, nato je sledil klicu posvetnega življenja. Izstopil je in se posvetil drugemu študiju. V nekaj tednih bo promoviral za agronoma.

Majda ni bila povod njegovega preokreta, čeprav ga je rada videla že takrat, ko sta še skupno z drugimi otroci sekala pirhe. Ko je bil že dijak in je hodil domov na počitnice, je večkrat neopazno izza zavese gledala za njim, toda izdala ni nikdar ne z besedico ne s pogledom svojih čustev. Ni ga hotela motiti. Želja njegove matere je bila tudi njej sveta. V svoji prečisti ljubezni je želela le njegovo srečo.

Nato pa je nekega dne prišlo pismo od Ivana, da ni ustvarjen za duhovniški poklic, zato se želi proč. Oče je rohnal. Žalostna je bila ona velika noč, ko Ivana od nikoder ni bilo. Trmasto se je sam ubijal s poučevanjem, da je lahko naprej študiral, kajti oče mu je odrekel vsako pomoč. Vendar se je oče pozneje unesel in sinu odpustil njegov korak. Saj vendar ni mogel dopustiti, da bi njegov fant živel v pomanjkanju.

Prihodnje poletje je Ivan prišel domov. Nekam čudno ganjen je bil, ko je opazil, da je Majda, ki ji je vedno tako rad nagajal, med njegovo odsotnostjo postala pravzaprav ljubko dekle. In tako je prišlo, kar je hotelo dvojce mladih src: Majda in Ivan sta se znašla...

„Danes umira Bog“, je mislila sama pri sebi. Dalje s premišljevanjem ni prišla.

Strmina se je omilila in pot je počasi zavila proti cesti. Še par korakov in prah avtomobilske ceste jo je zajel.

Prišla je do cerkve. Nalahno je prišla za kljuko in odprla težka hrastova vrata, ki so neprijetno zacvilila v cerkveno praznino. Hlad zidovja jo je pretresel do kosti, tako, da se je tesno zavila v plašč. Pred kropilnikom je pokleknila in se pokrižala, nato pa narahlo stopala proti stranskemu oltarju, kakor bi se bala slišati lastne korake. Pogled na razkrite oltarje brez cvetja in zelenja jo je tako presunil, da se ji je tudi njeno razpoloženje zdelo kot slika v cerkvi.

Pri stranskem oltarju je gorela luč in nekaj ljudi je počasi molilo rožni venec.

Tudi ona je pokleknila in molila z njimi. Toda, če se je še toliko trudila, ni zmogla. Kakor sanje je videla pred seboj sliko Velikega tedna pred sedmimi leti. Takrat je bila še mlada, lepo oblečena in polna mladostnega ognja. Vsa srečna je takrat klečala pred božjim grobom in molila. Misli so ji bile lahke in lepe. Vse molitve so se izlivale v eno samo prošnjo: da bi bila srečna. Ne daleč od nje je stal on in prav tako molil. Pred seboj sta gledala bodočnost, vso lepo in sanjavo, kot jo pač vidi samo mlad človek.

Vse, kar sta videla, se je zgodilo, le ta veliki petek, ki je prišel letos, ta žalostni dan, ko je vse tako pusto in prazno, jima je bil prikrit. Toda prišel je in treba ga je sprejeti in preživeti.

Kako lepo bi bilo, če bi bil tudi on tu. Potem bi bilo drugače. Čeprav bi bil petek in to tudi veliki petek, ne bil bi tako grenak, kot je. Danes pa je hudo in grenko, kot bi se ves žolč in vsa žalost zbrala v njenem srcu.

Sama je, doma pa čaka otrok in jo prosi kruha, ki ga pa nima od kje vzeti. On pa je

Še je strmela Majda skozi okno v gluho noč in še enkrat je preživela v duhu vso lepoto svoje ljubezni. Srce v prsih ji je divje bilo: Ivan, Ivan, Ivan...

Zjutraj se je zbudila s težko glavo. Proč, proč vse temne slutnje, morda je pisal, pa se je pismo izgubilo. Toda prišel bo, gotovo bo prišel, so zatrjevala njena čustva. Proseče se je ozrla na podobo Brezmadežne nad njeno posteljo in vzdihnila: „O Marija, ti ga varuj.“

Popoldne se je za hip vsedla pred hišo. Utrujena je bila vsled neprespanske noči in vse dopoldne je morala hiteti, da je še vse opravila na domačiji. Lepo toplo je bilo na klopici. Breskvino cvetje je padalo v njeno krilo. Otroci so se igrali po vrtovih, več jih je že imelo pisane pirhe v rokah.

Mimo je prišel hlapec z Ivanove domačije. Mlad je še bil, sloko je stopal po sadovnjaku proti hiši, kjer je bil ugledal Majdo. Rad jo je videl, kljub temu, da se je zavedal, da on, ubogi hlapec, nikoli ne bo dosegel srca gruntarjeve hčere. Vedel je tudi, da Majda ljubi Ivana, sina njegovega gospodarja, zato jo je tembolj spoštoval.

„Dober dan Majda“, je vljudno pozdravil. „Bog daj Miha.“

„Ali smem prisesti za trenutek?“

„Seveda Miha, samo kmalu bom morala iti k blagoslovu“, je dekle ponižno odvrnila.

„Kaj pa je kaj novega pri vas?“, je previdno začela pogovor. Najrajši bi bila kar naravnost vprašala, če je Ivan kaj pisal, toda sramovala se je.

„Novega že, samo nič veselega“, je oklevajoč odgovoril na njeno vprašanje.

„Kaj se je neki zgodilo?“

„O nič, samo oče so strašno potrti, ker je Ivan pisal, da ga ne bo domov za praznike.“

V Majdi je bolešno zaječalo. Torej je njene temne slutnje niso varale.

„Zakaj pa ga ne bo?“ je s tresočim glasom vprašala.

Mihi je bilo neizrečeno težko povedati dekletu vso bridko resnico. Toda prej ali slej bo morala izvedeti.

„V mestu je spoznal ognjevito plesalko Marinko. Oče mu je zabičal, da ne sme več prestopiti praga domače hiše, če ne prekine razmerja z njo. Včeraj pa je prišlo pismo, da se ne misli več vrniti domov in da bo za vedno ostal pri njej. Toda, dekljč kaj ti je, kaj si tako prebledela...?“

Majda se je oprla ob steno in lovila sapo. Iz lic ji je zginila vsa rdečica, toda molčala je. Pred očmi se ji je megllilo.

„Majda, Majda“, je klical tolažljivo Miha, toda ona je že izgubila v veži. Miha je nekaj časa okleval ali bi šel in jo tolažil, ali bi jo

daleč nekje, gotovo tudi v revščini kot ona, če sploh še živi. Ob tej strašni misli — če še živi — so se ji orosile oči in le z veliko težavo se je premagovala, da ni na glas zajokala. Vzela je robec in si obrisala solze.

Ponovno je poizkusila moliti, pa ni šlo. Vstala je in odšla iz cerkve. Zunaj jo je sprejelo pomladno sonce in jo ogrelo s svojimi žarki. Nekaj toplega je začutila v sebi. Živahneje je stopila proti domu. Na ovinku pred domačo hišo se je ustavila pred znamenjem, ki je bilo lepo okrašeno s pomladnim cvetjem. Sonce se je nagnilo in jo pobožalo z zadnjimi žarki, kot bi ji hotelo izročiti pozdrave dragega, ki ima tam daleč za gorami tudi svoj veliki petek. Ozrla se je z vlažnimi očmi proti razpetemu Kristusu, kot bi mu hotela očitati, da jo pušča samo v trpljenju. V trenutku pa se je zavedla, da stoji pred njim, ki je bil pred davnimi stoletji pribit na križ, zapuščen od vseh in od nikogar pomilovan.

„Kako sem slaba“, je zamrmrala v solzah in stopila živahno naprej.

Doma jo je že nestrpno pričakoval triletni sinček.

„Ati, ati!“ ji je klical nasproti. „Nič ga ni, srček“, mu je hitela odgovarjati, „pa bo že prišel.“ Dvignila je otroka v naročje in stopila v hišo.

„Pismo te čaka. Zdi se mi, da je od njega“, ji je zaklicala mati iz kuhinje.

Nekam s strahom, a obenem z velikim pričakovanjem je raztrgala ovojo.

„Da, od njega je“, je bolj dahnila, kot izgovorila. Razgrnila je papir in s trepetajočim glasom brala:

Moja najdražja!

Ob velikonočnih praznikih se boš gotovo spominjala onih lepih let, ko sva te dni še skupno preživljala. Morda ti bo hudo ob mislih, da letos ni tako, kot bi po najini zamisli moralo biti. Pa nič ne de. Še vsako leto je za velikim petkom prišla velika nedelja; pa tudi letos bo! Tudi nama se bodo vrnili lepi dnevi in potem bo pri nas tako, kot si oba želiva.

Zelim, da bi preživela letošnje praznike v blagoslovu božjem in v skrbi za najinega otroka, katerega tako pogrešam.

Mislím, da ne bo več dolgo, ko bo najina ločitev pri kraju. Takrat pa bomo šli skupno v novo in srečnejše življenje...

Noge so se ji zašibile. Sedla je na stol in skozi solze še enkrat brala. Sama ni vedela, joče od veselja ali žalosti.

Sinko pa je skakljaj okrog nje in neprenehoma ponavljal „atek, atek“, kot bi slutil, da mamine solze niso žalost, temveč le zarja velikonočnega vstajenja, ki je prišla s pismom iz daljnih krajev. —

pustil samo v njeni bolečini. Vendar se je okrenil in odkorakal proti domu.

Majda je odšla v svojo sobico, se vrgla na posteljo in presunljivo ihtela. Razbičano srce je samo izpraševalo zakaj, zakaj...?

„Ali še ne boš šla, Majda?“, je mati zaklicala v veži. „Vsa dekleta so že odšla in tvoj jerbas je tudi že pripravljen.“

Nobenega odgovora, le pridružen jok se je slisal iz kamrice.

Mati je pristopila k postelji, pobožala hčerko po kodrasti glavi in jo zaskrbljeno vprašala, zakaj joče.

„Pustite me mati, lepo vas prosim. Povedala vam bom vse. K blagoslovu naj pa Micka nese, jaz ne morem.“

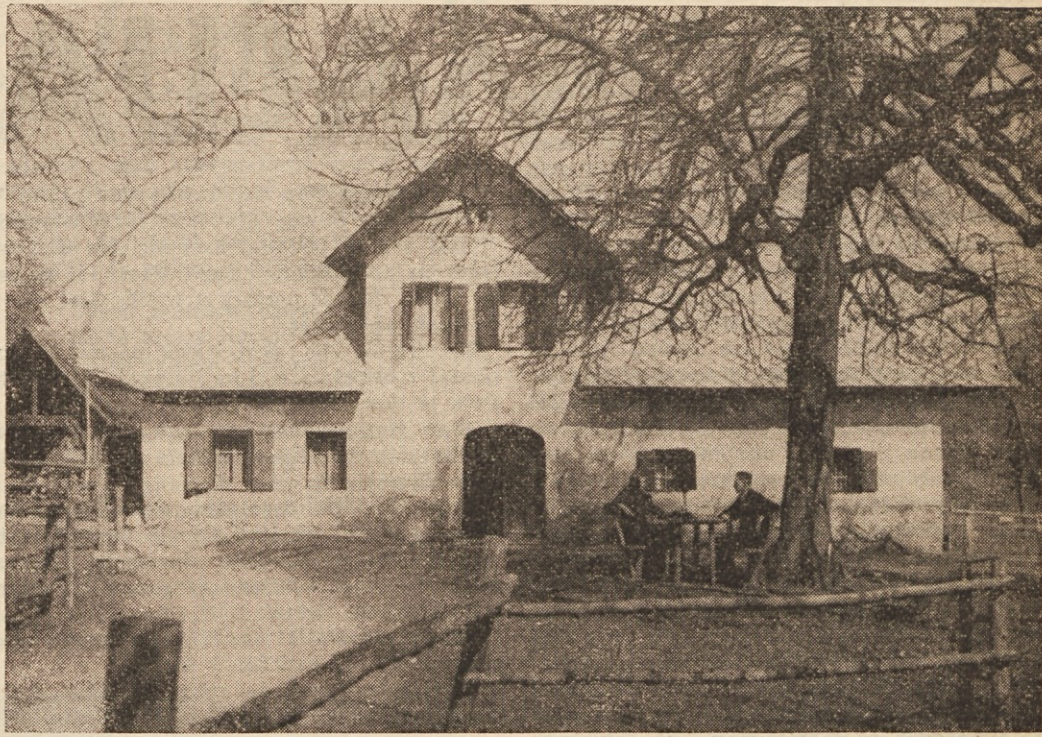
Mati je odšla, dekle pa tudi ni zdržalo med štirimi stenami. Zakaj, zakaj, ji je še razbijalo po sencih.

Oblekla se je in odhitela ven čez polja in travnike brez smeri in cilja. Le naprej, naprej bi hitela v neznano, da bi udušila ta strašni ogenj v notranjosti, ki tako srašno žge.

Ob šumeči reki se je ustavila. Sonce je pravkar zahajalo, a še so zadnji žarki srebrili vrhove planin. Zazrla se je v modre valove in videla svojo podobo. Ali nisem tudi jaz lepa, je pomislila, ali nisem zaslužila ono malo sreče, saj sem vedno pošteno živela. „O Bog, zakaj me tako tepeš?“ je zaječala in zagrebala obraz v mehko travo. Misli-la je, da ji bo strašna bol razgnala prsi.

Ko se je nekoliko umirila, se je ozrla v nebo, ki se je rdečilo na obzorju. Izmla si je v mrzli reki objokane oči, ter zastrmela v globino. Kaj naj še počne na svetu sama, brez njega, ki ga je ljubila s prvo dekljsko ljubeznijo... Za hip je pomislila, kako hitro bi preminila v valovih, ki bi jo odnesli daleč proč, kjer bi je nihče ne poznal.

Tedaj pa je zazvonil veliki zvon in vabil ljudstvo k procesiji. Majda se je zdrznila. Kaj neki dela tu, kaj počenja? Tam za vasio šelesti gozd, kakor bi si drevesa pripovedovala njeno zgodbo. Tiger, domači čuvaj je našel sled za njo in že drvi, da bi jo privedel domov. Vse stvarstvo priča o jutrišnjem Vstajenju, a ona obupuje. Naenkrat jo je postalo sram in domači kraj se ji je zazdel lepši kakor kdajkoli. Nežno je pobožala Tigra, ki je uprl svoje zveste oči vanjo. V daljavi je zagrmel možnar in oznanil velikonočno praznovanje.

Ju-he, pojdamo v Skufiče . . .

1. Ju-he, pojdamo v Skufiče,
Ju-he, kaj pa za 'ni?
Ju-he, ti Hovšč' puabč',
Ju-he, saj smo mvadi.
2. Ju-he, Lojzej je juckovec,
Ju-he, Honzej ž-brač',
Ju-he, Jozej je šparovec,
Ju-he, Maksej čahlač'.
3. Ju-he, Petrej je driemovec,
Ju-he, Pavlej kvartač',
Ju-he, Jokej je harovec,
Ju-he, Foltej krofač'.
4. Ju-he, pojdamo v Skufiče,
Ju-he, s Skufič pa v Paprače,
Ju-he, s Paprač pa v Pinjo ves,
Ju-he, k Mojci' ves.

Honzej te mvajš' je deklco ljubov,
Al v resnici je puabč je snubov,
Criez ano leto jo je uzel,
vendar prasneno se je ujev.

Pa sm jo pölov okuľ oltarja,
Pa sm jo uprašov, a 'maš kaj dnarja.
Cöj, cöj, cöj bom jamav, da bom tabe dajav.

Van' sm kupov njej cicasto janko,
Lietas že hoče 'met črno šlabanko.
Cöj, cöj, cöj . . .

Van' sm kupov njej funtc m'sa,
Lietas že hoče 'met calha vova.
Cöj, cöj, cöj . . .

Ju-he, nč nč na dij',
Ju-he, da glih dnarja nč ni,
Ju-he, smo zadöl ta
še zmirom veselga srca.

Saj slovenski smo fantje pri Dravci doma,
slovenskega duha, veselga srca, al srca.

Cvetna nedelja V SKOFIČAH

Po vijugasti cesti se bližamo Škofičam. Že od daleč nas pozdravlja zvonik iznad cvetočih češenj in kostanjevih dreves v prvem, sočnem brstju.

Cvetna nedelja. Staro in mlado je na poti v cerkev. V rokah nosijo „prajtelj“, vrbove vejice, tudi bršljan, trikrat povezano za „Očeta, Sina in Svetega Duha“. Kakor majhen gozdčič se ti zdi, ko se zbirajo pred cerkvijo. Mladina je tekmovala, kdo bo imel največjo in najbolj košato butaro. Tam

Iz vrbovih vej bodo urezali križe. Enega za njivo, enega za hlev, enega za hišo, ostala butara pa roma na podstrešje in ko bodo zahumele poletne nevihte s treskom in gromom nad pokrajino, bosta gospodar ali gospodinja zažgala nekaj vejic in z njimi pokadila po hiši in po hlevu, da zlomita moč ognjene strele.

Pomlad, predvelikonočno razpoloženje leži v zraku. Nebo je modro in čisto ko ribje oko. Visoko nad Karavankami stoji

vidiš fantička, ki z obema rokama komaj oklene svoj prajtelj, dvakrat višji od njega samega, tam zopet deklico, ki z velikim ponosom razkazuje poedino jabolko, pritrjeno med brstiče vrbovih vejic, da, celo pomaranča bahato žari nekje nad glavami.

Zvonovi kličejo. Cerkev je že polna do zadnjega kotička, a vedno še prihajajo zamudniki. Danes jih je le malo šlo k zgodnji maši, saj je cvetna nedelja in vsakdo mora prinesiti blagoslovljeno vejico, da bo letos njiva dobro obrodila, da bo živina zdrava in dom varen pred ognjem.

Vso mašo spremljajo slovenske postne pesmi. Košček slovenske zemlje čutiš tu, med obokanimi zidovi male vaške cerkvice. Slovenski kmet kleči tu, na svoji zemlji, obraz razbrazdan in zagorel, roke žuljave in zgara-ne. Korenina, čvrsto zasajena v sveta tla. Telo je ponosno in sloko zravnano, ne vidiš upognjenega hrbta. Močne so postale rame slovenskega kmeta pod bremenom, ki so mu ga nalagali skozi cela stoletja . . .

Brenčanje orgelj iz-zveni v poslednjem mogočnem crescendo. Kakor čebele iz panja, se usuje mladina iz cerkve. Mudi se ji domov.

oblaček, nežen, kakor sapa nevidnega božanstva. Globeli in kotanje skalnatih velikankov se svetlikajo v srebrno-sinjih sencah, iz katerih vstajajo bajke naših pradedov.

IZTOK:

DOMAČIJA

Ko se je v Grintovcih ubil najmlajši, Joža, je stari Koman onemogel. Za nobeno rabo ni bil več in kar v tla je pričel rasti. Na Joža je vse zidal. Joža mu je dajal upanje, da bo gruntek še zvozil iz dolgov. „Še malo držite, oče“, je vedno govoril. „Potlej bomo pa domačijo rešili.“

Na, zdaj je Joža mrtev, dolgovi pritiskajo in otroci se branijo prevzeti. Ivanka je že odšla na Suho, v bajto. Hotela je imeti svoj delež. Doma ji ni bilo obstanka.

„Samo ubijanje, ne pridemo pa nikamor.“ In se je poročila. Zdaj se punta najstarejši, Tone. Delež, da grem. Na Visokem sem zmenjen. Rebrovec me že priganja, ker bi rad hlapca, ki zna tudi sam kaj napraviti. Stari je v žalosti kar matoglav. S kalnimi očmi prosi Matevža, drugega.

Matevž je pripravljen z deležem že počakati, toda drugi teden prične z delom v tovarni. Tam odbrenkaš svoje ure, ob tednu potegneš denar, pa si gotov.

„Ti ne bo nič dolgčas po zemlji?“ kolca stari in ne more razumeti sina.

„Zakaj? Za garanjem mi ne bo dolgčas. Drugega pa pri nas itak ni bilo.“

„Domač kruh si jedel, odrezal si ga, kadar si ga hotel, in če si se vlegel na vrt, si ležal na svojem.“ Koman je hotel sina prepričati.

„Naj Pavel prevzame, če hoče. Jaz ne bom!“ Pavel je bil po Jožetovi smrti najmlajši. Nekam samsvoj je bil. V fantovsko družbo ni hodil in vsi so pravili, da je nekoliko „čez les“.

Oče je zamahnil z roko: „Saj vidiš, kakšen je.“

„Potem pa prodajte, če ne, nam bodo pa drugi“, je bil Matevž kratak.

„Prodaj?“ je zazgal Koman. „Si nor, Matevž? Vse življenje sem pustil na tej zemlji. Po tej poti so odnesli mater in Joža. Na tem dvorišču sem samo jaz ukazoval in sedaj naj prodam?“

„Vas bodo pa pogнали!“ „Mene? Nikoli! Si slišal? Nikoooo!“ Koman je zategnil glas, da je Matevža zabolalo.

Pavel je prevzel. Zaničljivo je pogledal Toneta, ki je zahteval delež.

„Polovico ti dam, polovico pa ob letu. Ne razkoplji grunta, saj ni sršenovo gnezdo.“ „Denar potrebujem. Ali misliš, da bom deklo jemal?“ je vsekali brat. „Toliko ti je za dom, kakor meni za kamen“, je Pavel preslišal zbadljivkov. „Do zdaj ti je bila skleda pri nas dovolj globoka.“

„Dovolj sem garal“, je bil Tone žolčen. „Tudi brez tebe bi se bilo vse to storilo. Jaz sem garal za tri in nisem pustil beliča v gostilni.“

Tone ni odnehal. Z deležem in kregom je šel od hiše. Stari je naredil križ čezenj. Tega ne bo več nazaj.

Matevž je obljubil, da bo počakal do zime. Pomlad je, na zimo bi se pa rad poročil. Koman mu je bil v srcu hvaležen. Matevž se še ni popolnoma odtrgal od zemlje. Še je pripet nanjo, čeprav se tega ne zaveda. Morda se kdaj še vrne.

Ko so Pavla oklicali s Svečanovo deklo, so se dekleta kar drezala. Še starim je šlo na smeh.

„Saj orala bosta že, ker sta oba nekoliko. Čudno le, da je oče pustil.“

„Kaj pa je hotel? Domačija je v dolgu, zdaj je treba dveh, da se bosta od dela pretegnila. Ta dva sta kakor nalašč. Tone ne bi nič opravil, je bil prelahak. Z Matevžem bi tudi ne bilo dosti. Pavel je pa grčast.“

Različno so ljudje ugibali, resni gospodarji pa so pričakovali borbe, ki jo bo začel Pavel z zadolženim gruntom.

*

Svečanova Meta je bila res nerodna. Zanjeta, širokega obraza in nog kakor moški. Nič ženskega ni bilo na njej, toda Pavletu je bila všeč in to je bilo dovolj. Bila je kratkih besedi, pa še te je nekam čudno pogrkavala. Otroci so ji radi nagajali.

Zdaj je bila Komanova. Stari Koman je je bil kar vesel. Stisnil se je v svoj kot in nekaj časa samo opazoval. Stari gospodarji so ga spravljali v skrbi, češ, da bi morala priti pametna ženska k hiši. S tako da si ne bo nič opomogel.

Delo se je kar valilo na kup. Koman je delal doma, opravljal živino, mlada pa sta se pretegovala po njivah. Matevž je zjutraj šel in zvečer prihajal. Pomagal je, kar je mogel, toliko da niso oče po temi blodili po hlevu, če Pavleta in Mete še ni bilo nazaj. „Pavle se ni zaletel“, je dejal stari in všečno opazoval Meto, ki se je obračala pred pečjo.

„Grem pa jaz po vode, Meta“, se je ponudil.

„Če boste mogli.“ Kar prijazna je. Še nasmehe se. Govorice je res bolj čudne, srca pa dobrega. Tudi kak kos kruha je dala berču, če je prišel prositi. Še rajnica ni bila boljša, pa jo je vsa vas imela rada.

Z njeno doto je hotel Pavle plačati nekaj Matevževega deleža, pa Matevž ni hotel.

„Kar spravi. Bog ve, kaj še vse pride. V tovarni tudi ni vse prav“, je rekel Matevž.

„Da, ni“, je brundal Koman. „Ne diši po travi in po gmajni, kajne? Vseskozi se mi je zdelo, da nisi močan v prsih. Glej, da v bolezen ne zaideš.“

Matevž ni nič rekel. Pavel pa mu je pogledal v obraz. „Če ti ne bo prav, kar pusti. Dela je doma dovolj.“

„Kar popravljamo se“, je, Koman premišljeval v postelji. Do Mete je čutil toplo hvaležnost.

Trava je lepo zaganjala, ozimina je kar vidno rasla. Tudi jaro žito je že kukalo iz zemlje. Vreme pa tako, da so ga bili vsi veseli. Toplo sončno; res, zemlja se ni mogla kujati.

Kmalu po Veliki noči je Matevž ostal doma. Ni več vzdržal v smradu.

„Če ti je prav“, je rekel Pavletu, „če ti ni, povej. Grem lahko kam za hlapca.“

„Nikamor ne boš hodil. Zdaj bomo šele zgrabili. Metino doto bom porinil v golt Žebretu. Ta nas najbolj pritiska. Koj bomo lažje zadihali. Boltar mi je ponujal čebele. Tone jih je nekoč imel, pa mu je vse pomrlo. Na sladkorju bi se nekaj prihranilo in še prodalo bi se lahko kaj. Tudi Meta tako misli. Kaj praviš ti?“

Matevž je tudi zato.

Drugi dan pretepe Pavle Blažunove otroke, ker so se norčevali iz Metine govorice. Najstarejšega je tako pritislil, da se je prišla Blažunka kregat.

„Če bo kdo še kdaj odprl čeljusti, bo imel sitnosti drugje!“ Več ni rekel.

Ljudje po vasi so kar zijali. Prokletu, Pavle pa rase! Kdo bi si mislil! Mladi gospodarji so se mu v cerkev grede radi pridruževali. Meta je pa z ženskami klepetala. Kar dobro so se razumele, čeprav je bila odnekod s hribov.

Pavleta so se izogibali samo otroci. Matevž se je mučil s čebelnjakom. Orodje je bilo doma in oče so se na marsikaj razumeli.

„Bom imel vsaj kje sedeti“, je bil Koman vesel. „Preklemansko, Žebre mi je rekel, da

sem terno zadel, ko sem prepisal na Pavleta.“

„Prav ste naredili“, je bilo Matevžu nerodno. „Tone bi vse zavozil, jaz bi pa hrani ne znal“, se je opravičeval.

Čebele so se privadile. Na Komanovem vrtu je tako brenčanje, da ga je slišati na cesti. Prav v hišo diši po medu. Koman kar nekam lažje diha. Ves dan pleše okoli ulnjaka in na glas govori:

„Ne tja, na devet. Tam je tvoj dom. Ali še ne poznaš slike?“ Čebela ga kar razume. S petega panja odleti k devetemu.

„Prav si naredil, da si kupil čebele“, hvali Matevž Pavleta. „Če nič ne nanosijo, očeta držijo pokonci.“

Pa so bile tudi pridne nabiralke. Zrak okoli čebelnjaka je bil tako poln medenega vonja, da je človeka kar nasičeval.

Najlepše so pri Komanu nedelje. Vsi štirje sedijo pri čebelnjaku: oče, Pavel, Meta in Matevž. Pogovor jim ne mine. Ob nedeljah na polju vse samo raste. Pšenica že klasi. Pavel pravi, da take še ne pomni. Meta je še najbolj tiha. Čeprav je bila Svečanova dekla, nosi v sebi naslednika. Pavel je ves srečen.

Matevž pravi, da bo za strica pri hiši. Prav. Bo vsaj nekdo, ki bo otroke varoval. Pavle pravi, da se jih ne bo manjkalo. In če kdo pogleda Meto, bi mu skoro verjel. Taka je, kakor njiva v pozni pomladi.

Pavleta ne skrbe več dolgovi, zdaj misli samo še na sina. Ko bo tako velik, da bo sam naložil voz gnoja in ga zapeljal na njivo, tedaj na hiši ne bo dolga niti za vinar.

Pavel ogleduje roke in lušči trdo skorjo z dlani. Matevž vidi bratove roke in ve, da lahko s takimi rokami narediš iz kamna publico.

Pavel ni neumen, le zemljo čuti tako blizu, da ima njej podoben obraz. Če se pod noč pooblači in prične pršiti, potem Pavle vstane in gre ven, čeprav že skoro spi.

Pred hišo stopi in stegne svoje lopataste roke, da mu jih dež omoči. Z mokrimi rokami se vrne v izbo.

„Meta, poglej! Še bo raslo.“

In Meta, o kateri pravijo, da ni pametnejša od moža, vidi v rahli temi, kako se na Pavletovi roki svetli voda.

„Hvala Bogu! Zdaj pa pojdi počivati.“

Pavel leže in precej zaspi. Meta pa misli na otroka in poslušati tiktakanje ure.

VASI NI VEČ

Deset hiš sredi gmajne, redka polja in grintavi lazi. To je vas Zagozd. Ljudje so revni, da se jih Bog usmili. V koših nosijo gnoj po njivah, celo ženske in otroci. Sonca vas ne pogreša. Dovolj ga ima, marsikaj še preveč, le kruha je premalo. Otroci ne morejo prav rasti. Kar nekam pri tleh ostajajo. V hrbet in v noge so močni, v obraz suhi, oči imajo velike in začudene. Lepih potov niso vajeni. Kadar je deževno, je Zagozd ves v blatu, kolovozi so ilovnati in zmezgani, da te je strah stopiti v brozgo.

Vendar ljudje živijo. Živijo, a tako, da umirajo obenem. Dela je preveč, kruha premalo. Stari si pomagajo z žganjem, ki pogreje in nekam poteši želodec.

Njive se branijo roditi. Robidovna sili iz gmajne na lehe. Vsako leto sproti kmetje pulijo in trebijo trnje, pa, vrag vedi, kaj, da ga je vsako leto zopet vse polno. Sredi njive ti požene robida ali malinovje. Človek bi zno-rel, ko bi ne bil vseskozi tega navajen.

Boltar se sklanja nad njivo in pobira kamenje. Za njim se sklanja žena in četrto otrok. Boltarka je suha in nosna. Jeseni bo spet otrok. Skoraj bajto bodo razrinili, pa še ni konec tega božjega blagoslova.

Boltar ima rad svoje bučmane. Delavni so, za uk bolj trde glave, pa kaj šolal! Za na Zagozd ni treba učenih ljudi. Da znaš malo brati in računati, pa je dovolj. Bolj važno je, da poznaš prst, da se ne bojiš trnja in da si močnih pljuč. Na Zagozdu je vse v bregu. Še vola zanaša po poteh, kadar pelje navzdol.

Skoraj povsod je tako, kakor pri Boltarju. Še pri Čimžarju, ki je polgruntar in najboljši v vasi. Konja ima in zapravljivčeka, da mu ni treba peš v dolino k maši. Otrok pa tudi celo rajdo. Na Zagozdu otrok ne manjka. Kljub revščini, trnju in robidovju bo Zagozd živel še dolgo.

V dolini zvoni. Poldne. Ženske nosijo skleda na mizo. Le kaj je v skledah? Močnik. Skoraj pri vsaki hiši močnik. Da se kruh prihrani, je zraven v oblicah krompir. Kruha na Zagozdu res ni.

Tako je tja do vojske. No, potlej je bila v dolini zmešnjava in je celo Zagozd malo obliznila. Zbontarjev Jernej in Pavčev Boštjan se nista vrnila. Ostala sta nekje v Srbiji. V dolini sta se brali dve črni maši in Zagozd se je vrnil v stari tir.

Naj pride še tak čas, naj po dolini teče mleko, na Zagozdu bo večna revščina. Je že tako usojeno.

Nazadnje je pa na Zagozdu le postalo nemirno. Gospodarji so bili splašeni, ženske zaskrbljene.

Italijani gmajniške vasi zažigajo. Pod-

boršta ni več. Nekaj okajenih zidov in očrnelo tramovje. Pa ljudje? Bog ve, nekaj je mrtvih, nekaj jih je na Rabu. Cele družine.

Zakaj? Puntarji.

Puntarji? Hudiča, kako boš puntar sredi trnja, ko moraš garati, da drugi dan ne pogineš kakor pes! Puntarji so lahko gospoda, ki ima denar. Berač ne more biti puntar.

Na Zagozdu ne morejo verjeti. In tudi puntarji niso. Njive preslabo rodijo.

V dolini imajo Italijani postojanko. Če hočeš v Ljubljano, moraš k njim in jih prositi za dovoljenje.

Na Zagozdu vedo, da moraš reči: „Prego.“

„Prego“ se pravi po slovensko: prosim. Z Zagozda ne gre nihče v Ljubljano. Vrag vzemi gospodo! Denarja ni, da bi si človek kaj kupil, na uro gledat se pa nobenemu ne da.

Pa vseeno danes Zagozda ni več. Nekaj ruševin je še, ožganega tramovja in požganih dreves.

Kako to? Puntarji.

Oni dan pred Binkošti je prišla na Zagozd italijanska patrula iz doline. Štirje vojaki. Pri Boltarju so ukradli petelina, pri Zbontarju dve kuri in zajca. V dolino se niso vrnili. Zagozd ni vedel nič za to. Tudi strellov ni slišal.

Dva dni za tem je prišla četa vojakov. Divje kletve, strelji, nazadnje je bila vsa vas zbrana na Boltarjevem travniku. Vsi, moški in ženske, z otroci vred.

Boltar ni vedel, za kaj gre. Skušal je nekaj spraševati, toda koj jo je dobil s koptom, da mu je lice pri pričel otekle.

Vojaki so vlačili skupaj zadnje vreče žita in z samokresi streljali na kokoši.

Ženske so vrečale in se skušale pognati naprej. Toda koj so se morale umakniti. Udarci so deževali z vseh strani.

Tedaj je pri Zbontarju buknil plamen skozi slamnato streho. Zbontar je blazno razpel oči in se zagnal v prvega vojaka.

„Svinje!“ je golčal in udarjal na vse strani. Tudi med drugimi možmi je zavrelo.

Tedaj je počil strel. Zkontar, ki se je ravno pobiral s tal, je treščil nazaj na glavo. S temena se mu je ulila kri.

Otroci so planili v jok. Boltar je strmel v sosedo, ki se je še nekaikrat prevrgel po tleh, potlej pa negibno obležal.

Ogenj se je širil s čudovito naglico. Boltarjeva bajta je bila goreča bakla, tudi pri Čimžarju je že gorelo.

Boltar je imel krvave oči. Pesti so se mu zapirale in odpirale, pred seboj je videl samo še režeč se črn obraz pod zelenkasto čelado.

Zadnji list

Teško mi vselej je, kadar odpiram pri knjigi ljubljene poslednje stran in z mislimi sem večnosti predam, z očmi v neznano daljo se oziram.

Dozdeva se mi, kot da z njo umiram, kadar poslednji stavek je prebran. Vrniti se iz kratkih, lepih sanj v resničnost dneva skoraj se upiram.

Da mine vse, me zadnja stran spominja, vest obudi se mi, me opominja ter povprašuje, če sem v duši čist.

Spominja me, da luč mi bo utrlil, na tisti dan, ko Večni bo obrnil v življenja knjigi mi moj zadnji list.

Erik K.

Aleluja!

Vršili so se čudni dogodki tisti veliki petek v Jeruzalemu in po vsem znanem svetu. Sonce je otemnelo, da je učenjak v Atenah vzkliznil: „Ali Bog umira, ali se svet ruši?“ Zemlja se je tresla, mrličji so prihajali iz grobišč. Kolik je moral biti strah, ki je obšel farizeje in velike duhovnike! Zdaj so se spomnili, da je Jezus govoril o svojem vstajenju: „Gremo v Jeruzalem, tam se bo Sin človekov izročil poganom: bičali ga bodo, opljuvali in usmrtili; toda tretji dan bo vstal od mrtvih!“ Farizeji vedo te besede. Hitijo k Pilatu, da jim da stražo. Pilat jim ustreže, farizeji zapečatijo grob, kakor sodišče hišo umrlega, da nihče ne more blizu. Mine noč, mine dan. Pride velikonočni predvečer. Pride jutro. In grozal Zopet zaborni svet. Jeruzalemske hiše se rušijo „bil je velik potres“ pravi evangelij (Mat. 28.). Zakaj? Evangelij pove: Angel Gospodov je prišel iz nebes, odvalil kamen in se nanj vsedel. Odvalil je kamen, ne da mrliču odpre vrata iz groba. Tisti, ki je ležal v grobu, ni več navezan na postave narave, in angel grob odpira samo, da ljudje vidijo: Jezusa ni več v grobu: vstal je! Angelovo obličje je bilo svetlo kakor strela in njegova obleka bela kakor sneg. Rimska straža se je angela ustrašila, tresli so se v strahu in popadali kakor mrtvi. Medtem so prišle žene. Angel jih nagovori: „Ne bojte se, vem, da iščete Jezusa, ki je bil križan. Ni ga tukaj, kajti vstal je, kakor je napovedal. Pridite in pogledajte mesto, kamor so Gospoda položili. V strahu, a z velikim veseljem, so hitele žene k učencem. In glej, srečajo Jezusa, ki jim de: „Pozdravljeni! Ne bojte se, pojdite in recite mojim bratom, naj gredo v Galilejo; tam me bodo videli.“ (Mat. 29.).

Tako pripoveduje sveti evangelij. A o Gospodovem vstajenju pripoveduje tudi pisatelj Jožef Flavij, ki je leta 70. pisal knjigo o judovskih starinah. V tej knjigi pravi: „Tisti čas je živel Jezus, človek poln modrosti, če se ga sme človeka nazivati. Ta je bil Mesija! Na prizadevanje velikašev ga je Pilat obsodil na smrt na križu. Ali tretji dan se je prikazal živ, kakor so poprej povedali preroki (Antiquitates 18, 3).

Ta vest, da je križani Jezus iz Nazareta vstal od mrtvih, se je morala bliskoma raznesti po Judeji in preko njenih meja. Veliko ljudi, zlasti večina židovske duhovščine se je pridružila kristjanom Sv. Avguštin razlaga: „Pred vstajenjem Jezusa lastni narod ni spoznal. Zlasti je Križani v svoji slabosti sebe prikrival do takrat, da se je v vstajenju izkazal mogočnega. Krščanska vera ni v tem hvalevredna, da se veruje v Kristusa, ki je umrl, marveč v tem, da se veruje v Kristusa, ki je vstal. In v čem bo tvoja hvala? V tem da veruješ: Kristus je vstal, in vstal boš tudi ti v Kristusu (Enar. in ps. 102.). — Katoliška Cerkev se rodi in drži iz vere v vstajenje. Ako Kristus ne bi bil vstal, bi se svet ne mogel v tako kratkih letih pokristjaniti. Tukaj se je dogodilo nekaj, kar je ves svet pretreslo. Ob Gospodovi smrti se je stresla zemlja, človeška srca ne. Treba je bilo še večjega čudeža: vstajenja. Nemški mislec Schelling piše: „Vstajenje Kristusovo je odločilni dogodek višje zgodovine, ki ga iz navadnega vidika ne razumemo“

Ves krščanski svet poje o veliki noči svoj aleluja, Slava Gospodu! Kristus je zmagal svet in hudega duha. Hudobija more nekaj časa vladati, a močnejši je tisti, ki je zmagal smrt in grehe s svojim vstajenjem.

„Ata!“

Najstarejša se mu je obesila na roko. Šestnajst pomladi je preživela na Zagozdu.

Črni, režeči se obraz je prišel bližje. Boltar vidi umazano, kosmato roko, ki sega po Majdi.

„Ata, poglejte!“

Boltar vidi zverinski obraz in otrokovo bledico. Čuti, da je njegova pest stisnjena in trda ko bukova grča.

Zamahne. Naravnost med tiste prašičje oči, ki se režijo.

Boltar vidi, kako se nekdo zavalji. Sliši krike, čuti udarec in potlej nič več.

Zagozd gori. Plameni bukajo navzgor, strehe se sesipavajo, slabo zidane bajte zgrmevajo na kup.

„Oj le šumi, gozd zeleni...“

Okrog 40% vsega slovenskega ozemlja pokriva gozd in to še sedaj, ko je že padla skoraj poslednja smreka, ki je še rastla na tleh, ki so primerna za plemenitejšje rastlinske kulture. Le redkokje na naši zemlji se je še ohranil ostanek nekdanjega mogočnega zaraščenih ravninskih gozdov, o katerih imamo spomine le še v narodnih pesmih ter v pripovedovanju najstarejših ljudi:

„Stoji, stoji en hrastov boršt,
po boršt' je cesta uglasjena.“

Res hrastovih gozdov skoraj več ni, le okrog Krškega polja na močvirnih tleh se je ohranil večji kompleks takega negovaneega gozda, ter nekaj po Ptujskem polju in Prekmurju. Na Koroškem skoraj ne vidite hrastovega drevesa, dočim na sosednjem Gorenjskem trdne kmetijske družine z velikim ponosom varujejo vsaj posamezna mogočna drevesa kot simbol, da hočejo kljubovati vsem viharjem vseh časov. In zopet nam je skoraj kot simbol za stopnjo naše odpornosti na Koroškem, če se spomnimo Prešernovega verza:

„Hrast, ki na tla vihar ga zimski trešne.“

Čas, ko so šumeli na naši zemlji bujni hrastovi gozdovi, je tedaj minil in hrastov list je postal simbol tujega nasilja. Toda tudi naša častitljiva vaška lipa, stoletna priča našega demokratičnega narodnega izročila — saj so pod lipo zasedale skozi stoletja prave slovenske ljudske skupščine, izginja in v dobi nacizma je bil celo izdan uradni nalog da se ta zgodovinski spomin in živi glasnik slovenske preteklosti izruje in izkorenini. Kakor narodu, tako je tudi zemlji stoletno nasilje hotelo in še skuša vtisniti svoj zlobni pečat. Vseposod najdemo še vedno prstne odtise teh zločinskih rok. Lipa ni bila v splošnem gozdno drevo, toda prav je, da jo omenimo tudi v tej zvezi, saj je ob cestah in po vaseh dajala našim krajem tisti svojstveni znak miline in miru, ki v tako veliki meri odlikuje našega dobrodušnega človeka.

Lepota naših krajev je še danes mešani gozd, čeprav je moderna tehnika že tudi na njegove korenine namerila svojo sekuro, na koroških tleh pa tudi v tem že skoraj dokončala svoje delo. In kar je po vsem tem še ostalo in ušlo smrtnemu zamahu, je po vsej naši zemlji iglasti gozd. Če te kdo tedaj vpraša, kje žive Slovenci, potem mu povej: Tam, kjer raste smreka. Kajti to drevo v vzhodnih Alpah ter na skrajnem zahodnem Krasu skoraj točno določa mejo slovenskega ozemlja. Izven te meje raste namesto smreke jelka. Smrekov in borov gozd je tedaj še edino naravno bogastvo, ki je ostalo avtohtonemu slovenskemu rodu na Koroškem kot izročilo tistega rodu naših očetov, ki je v neizprosni boju po dolgih stoletjih izbojeval svojo staro pravdo. Moderni čas mu hoče s svojo rafinirano tehniko ter s slabo prikritimi roparskimi nagoni tudi to iztrgati. Toda slovenski kmet je postal in bo še vsak dan bolj občutljiv za svoj grunt. Ne le, da si ne bo dal iztrgati več nobenega koščka svoje zemlje, temveč zahteval bo nazaj tudi svojo nekdanjo posest. Še je v spominu živih rojakov, kako je sredi naše narodne posesti nasilno prešlo v teku dveh človeških generacij 50 kmetijskih in gozdnih posestev v roke poželjivega tujca. Ne zato, ker bi bili slabi gospodarji in plijanci, temveč zato, ker so bili verni svojemu rodu ter so se v potu svojega obraza brezupno pehali za vsakdanjim kruhom za svojo lačno družino, pa so namesto kruha zase le ustvarjali bogastvo tujcu. Vojni čas in po-vojne skrbi še niso dale našemu kmetiškemu gospodarju prilike in možnosti, da bi preudaril, kaj je z njegovim gozdom danes. Ali bo še v njem toliko lesa, da bo za toplo peč pozimi? Ali ga bo še toliko, da bo morda celo kako drevo ostalo za obnovo uničene domačije ali celo za doto dekletu in za zadnjo zlato rezervo, če ga zadene nesreča?

In če se pokaže, da je vojna ter gospodarska stiska časa tako izčrpala ta zaklad, da ga ni več mogoče z rednimi dohodki kmetijskega gospodarstva vzdrževati, ali naj propade do kraja in zemlja postane kras? Pravijo, da so zlasti v vojnem času tudi v drugih deželah gozdovi močno trpeli. V Angliji n. pr. je padla gozdna substanca (množina zrelega lesa) ponekod za 50, drugod za 100%. Toda, Anglija je vojno dobila in njen gozd ni bilo njeno poslednje bogastvo. Vsa država, da, ves imperij bo skrbel, da se bo škoda popravila in da bodo novi rodovi zopet našli deželo prijetno pogozdeno. Hitler pa je vojno zgubil in ni ga, ki bi hotel biti plačnik za njegove dolgove. Da so se zaradi nemškega gospodarskega pritiska naši gozdovi bolj izčrpali, je dejstvo in vse javne oblasti čaka hvaležna naloga, da s povečano skrbjo in s širokogrudno radodarnostjo pomagajo celiti rane. Toda nekaj drugega je, kar bi danes radi povedali našim rojakom. Kakor povsod, tako

je namreč tudi pri tej stvari modro, da naši kmetijski gospodarji ne čakajo zgolj na zunanjo pomoč, temveč da si tudi sami napravijo čist in jasen račun.

Gozd mora biti vir resničnega dohodka

Vse, kar smo doslej navedli, bi kdo lahko prištel med stvari, ki spadajo v svet čustev, ne pa v svet vsakdanjega gospodarskega življenja. Ta svet pozna svoje zakone in se ne meni za to, ali je kdo žalosten ali vesel, srečen ali nesrečen. Gospodarski svet je brezoseben, svet, ki računa s številkami, namesto z ljudmi in ki ustvarja red, iz katerega potem nastajajo revolucije.

Poglejmo tedaj še mi, kako je s številkami. Množina lesovine zrelega gozda v naših

spodarsko moč slovenskega življa na Koroškem grade še danes mnogi upanje v svojo bodočo neomejeno oblast. Slovenski kmet na Koroškem je danes bo tuji krivdi tam kakor je nekoč v šali pel:

„Mam lajbičev osem,
pa le enega nosim:
če se hočem prebleč,
ga moram narobe obleč!“

Kljub vsemu temu pa moramo reči, da današnji položaj našega kmeta ni obupen in da se mora najti tudi zanj gospodarska rešitev, če se bo našla za toliko milijonov ljudi po vsej razbiti Evropi, katerih golo življenje je danes v nevarnosti. Hvala Bogu, lakote še nismo doživeli v tej meri, kot mnogi drugi narodi in koder je že kruha toliko, kolikor ga človek potrebuje za živ-

kraji na hektar znaša 200—300 plm (polnih metrov). Letni prirastek lesa na hektar znaša od 2 do 5 plm, različno po kakovosti tal, višinski legi, atmosferskih prilikah in podobno. Srednji kmet s približno 10 hektarji gozdne posesti ter v normalno zaraščenem gozdu lahko tedaj računa z letnim posekom 25—30 plm hlodovine. V kolikor tega ne rabi za kurjavo (za katero porabi tudi mnogo odpadnega vejevja), lahko vsako leto tudi nekaj odproda, porabi za obnovo lastnega posestva ali pa prihrani za čas, ko ga izredni izdatki prisilijo, da poseže v gozd. Cena 1 metra hlodovine v naših krajih je v predvojnem času znašala približno protivrednost 4 srajc dobre kakovosti. Vojna z vse izenačujočimi predpisi, z ustalitvijo cen in plač ter seveda tudi s tem, da je s trga izginilo vse blago, je spravila cene za 1 m hlodovine na teoretično vrednost 3 srajc, toda, ker srajc ni bilo dobiti, zaradi prisilne oddaje lesa pa je bil dosežen celo višji dohodek kot je bil potreben, je preostala edina pot denarju in davčno blagajno, pa naj bo to naravnost ali po ovinku preko različnih prisilnih zbirk. Denar, ki bi kmetu po vsem še preostal, je prišel na „konverzijski“ račun in bo poleg tega, da je odšel v izgubo že večletni posek in kmetov trud, lahko tudi ta prihranek enako koristno uporabljen. Ni namreč verjetno, da bi bilo prekomerno izčrpanje gozda priznано za vojno škodo.

Marsikdo bo rekel, da se tako godi vsem kmetom, nemškim in slovenskim. Toda to je le deloma res. Dočim so bili namreč eni deležni močne gospodarske podpore vsakokratnega režima, je dejstvo, ki ga ni mogoče ovreči, da so bili drugi izpostavljeni najhujšemu gospodarskemu pritisku nemštva in navezani izključno le na svojo lastno gospodarsko moč. Ta podlaga pa se je zlasti v tolkih letih stiske in vojne že skoraj do konca izrabila. In prav na to uničeno go-

ljenje, tam mora biti tudi dovolj volje do življenja in dovolj podjetnosti za novo, veselo ustvarjajoče delo.

Pot iz težav

Kje je tedaj tista svetla točka, h kateri naj naš kmet usmeri svoj pogled? Kako naj v skrajnem slučaju tudi sam, brez tuje pomoči, doseže zopet tisto stopnjo blagostanja, ko bo zopet z ljubečo roko lahko tudi v svojem zelenem gozdu pričel popravljalni škodo, ki jo je prizadel srditi vojni vihar? Skrivnost je prav preprosta in za našega človeka tudi prav nič nova. Skrivnost uspeha leži samo v vzajemnem delu, v medsebojni pomoči vseh slovenskih kmetov, ki naj se združijo v trdne lesno-produktivne zadruge. Zdaj, ko bo najprej oživilo slovensko kreditno zadrugištvost, je treba takoj misliti na samostojne blagovne kmetijske zadruge, kajti prav zadnja vojna doba je dokazala, da je gospodarska moč v svetu v splošnem prešla od tistih, ki so bili zgolj v posesti finančnega kapitala (denarja) na tiste, ki so imeli realne vrednote (podjetja, stroje, surovine in izdelke). Če nas vse ne vara, bo tudi novi gospodarski red v svetu v prihodnji dobi tak, da bo težišče gospodarskega življenja mnogo bolj na blagovni, kot na denarni strani. Zaradi tega za nas ne bo toliko nesreča, če bomo obnavljali naše kreditno zadrugištvost v dobi velikih ovir gospodarsko finančnega značaja. Mnogo važnejše pa bo, če bomo pravočasno znali ustvariti močne blagovne in med temi na prvem mestu imenujemo lesno-produktivne zadruge, za katere bo naše kreditno zadrugištvost potem le pomožen organ.

Kljub vsemu je namreč treba računati s tem, da tudi današnja visoka konjunktura (ki sicer zaradi strogih predpisov o racioniranju življenskih potrebščin le malo ko-

risti prinaša) za kmetijske pridelke ter za les ne bo večno trajala in da bo slej ali prej vsaj v omejenem obsegu zopet prišlo do določenega konkurenčnega boja. Kadar bo tako daleč, tedaj naš kmet ne sme stati v svoji eksistenčni borbi več sam, temveč mora biti oprt na mrežo trdnih gospodarskih zadrug, da njegovo delo in trud njegovih življenskih rok ne bosta zopet postala predmet brezvestnih trgovskih špekulacij, temveč da bo za oboje dobil tudi kedaj v zdravem denarju plačilo, ki mu po pravici gre. Pri tem moramo posebno pozornost posvetiti zlasti našemu edinemu zakladu, našemu gozdu, da bo les, pri katerem ob vsakem posekanem drevesu krvavi srce našega kmeta, vsaj tudi prinašal dohodek, ki bo jačil trdnost naše narodne posesti na naši rodni grudi.

Prav posebnega pomena bo morala biti pri tem dobra prodajna organizacija, ki se mora usposobiti tudi za trgovino z zunanjimi trgi. Znano je namreč, da je prav lesni izvoz tudi v naši deželi vir velikih bogastev in zato je prav, da bi postal deležen tega tudi tisti, ki je za to najbolj poklican.

Koristi lesno prodajne zadruge za našega kmeta so neposredno razvidne. Predvsem bi bila dana možnost, boljše in cenejše organizirati spravljanje lesa, z majhnimi investicijami (nabava cenenih motornih žag) tudi ostala gozdna dela, predvsem sekanje. Zadruga bi morala imeti na važnejših lesnih središčih dežele svoja skladišča, na katerih bi se dovoženi les skrbno sortiral ter pripravil za različne kupce po njihovih željah in potrebah. Tak sortirani les dosega na trgu vedno pomembno višjo ceno, kakor pa običajni kmetijski les. Z nastopom na eksportnem trgu pa bi se še posebno odprle možnosti za dosego dohodkov, ki bi vzbudili pri vseh zadrugiških novo veselje in voljo do dela. Da se vse to ne more zgoditi preko noči, je vsakomur jasno, saj vidimo, s kakšnimi ovirami se mora boriti obnova dežele celo tam, kjer je že izgrajen ves potreben aparat zanjo. Toda zdi se nam, da bo ta stvar spadala med najpomembnejše naloge nanovo osnovane Kmečke zveze, ki mora v stremljenju po dosledni uresničitvi zadrugiškega ideala, kakor je to učil še veliki dr. Krek, videti enega svojih najvišjih ciljev.

In kot poslednjo drzno misel v tej zvezi naj omenimo za drugo stopnjo ustanovitve lesno-produktivnih zadrug. Čim bi prodajne zadruge zbrale najnujnejši zadrugiški kapital, je treba takoj pričeti z organizacijo produktivnih zadrug, ki bodo namesto hlodovine ter lesa za kurjavo kot osnovnih gozdnih izdelkov, predelovale les v lastnih predelovalnih obratih, na žagah, v tovarnah zabojev ali v drugih lesno-obrtnih podjetjih. Če pomislimo, da znaša cena za les, ki ga proda kmet n. pr. za pohištvo za eno spalnico približno 70 šil., to pohištvo pa stane približno 2000 šil., potem pač vsakdo lahko uvidi, kako velike so možnosti zaslužka še na vmesnih stopnjah predelave. Res je, da pohištvo ni le iz lesa. Res pa je tudi, da bi cena pohištva lahko prenesla n. pr. dvojni izdatek za les. In kadar bo naš gozdni posestnik to dosegel, bo zadovoljen tudi on, kar danes ne more biti.

Gozdu naj velja vsa naša skrb

Iz vseh navedenih razlogov je pač dovolj vzroka, da našemu gozdu posvetimo vso našo skrb in ljubezen. Lepota naše zemlje je sicer velik kapital, toda malo koristi smo doslej imeli od nje. Skopost naše grude, vse leto trdega dela, pa še vedno ni tistih sadov, ki jih drugim narodom prinašajo rodovitne ravnine in polja. Rudnega bogastva tu nimamo. Naše edino imetje je še gozd, kjer se nam nudijo sicer ne razkošne, toda vendarle ugodne možnosti poštenega življenja. Zato pa bo potrebno, da vsak posestnik v zavesti svoje odgovornosti do vse narodne celote, čimprej napravi bilanco o svojem gospodarstvu, da skrbno neguje vso svojo gozdno kulturo, da si predvsem s samoizobrazbo pridobi potrebnega znanja ali pa drugače poišče pravičnega strokovnega nasveta.

Marsikdo bo mislil, saj nimamo pravega človeka, ki bi nam pokazal, kaj in kako je prav. Mi pa vemo, da so Slovenci še vedno in za vsako nalogo dobili pravega moža. Bog ve, koliko naših sposobnih ljudi je v službah tujih gospodarjev. Treba je poiskati enega izmed teh, če bi ga doma ne imeli, ter takoj pričeti z resnim delom.

In kakor je samo po sebi jasno, da je treba spomladi, ko prične solnce zopet ogrevati zemljo, vsejati seme, da bo jeseni in vse leto kruha, tako naj bo vsakemu našemu gospodarju tudi naravna dolžnost, da poskrbi za svoj gozd tedaj, ko je še pravi čas. Da ne bodo nastajale nove jase in goličave po naših lepih gorskih bregovih, da ne bo hiral in umiral gozd, ki nas tako zvesto in nevsiljivo spremlja vse naše življenje. Saj nam gozd daje zibelke že pri rojstvu, vso otroško dobo igrače, zimsko toploto in nešteto uporabnih predmetov za vsakdanje življenje in končno naše kmetijske domove do onega poslednjega, v katerem najdemo svoj zemeljski počitek. Naša povečana skrb za naš gozd pa naj bo seme še novega blagoslova!

CVETKIN SEN O VELIKI NOČI

Povest za naše najmlajše

„Mama, mama, kedaj bo Velika noč?“ je spraševala Cvetka iz dneva v dan svojo mamo. A mama ji je odgovarjala: „Čakaj, mila moja, najprej mora skupneti sneg, potem pride pomlad!“ Da, pomlad . . . to je letni čas, ko se priroda preraja; obleče se v novo obleko. Kmalu boš videla zeleno travo in prve cvetlice — zvončke in vijolice ter dalje, dokler ne bo pisano cvetov tako na tleh, kakor na drevju. Skoraj se bodo vračale ptičice iz toplih krajev in takrat te bodo s svojim živahnim petjem vsako jutro budile. Vidiš, ko boš vse to opazila, potem vedi, da bo skoraj prišel največji in najlepši praznik pomladi — Velika noč —. Na Veliko noč ne vstaja samo Kristus iz svojih muk in smrti. Takrat vstaja vsa narava, ker se po dolgem zimskem spanju budi novo življenje. Tedaj se moramo tudi mi ljudje preroditi v svoji notranjosti.

Pozorno, z žarečimi očmi in rdečimi lici je Cvetka sledila materinim besedam in vedno znova je stavila kakšno vprašanje o Veliki noči. Sedaj pričakuje mnogo iznenadenj, a posebno se veseli na pisano slikano jajčka. Cvetka je že zdavnaj prijavila svoja opazovanja v naravi — a mamica ji je samo s prstom pretila, češ, da naj bo dobra, ker le pridni otroci sanjajo v noči pred veliko nedeljo, o „deželi pravljic“.

A že je velikonočna noč: Cvetka je v trdnem prepričanju, da je bila pridna, šla z lutko v naročju v posteljo in zaspala. In resnično — ko je utonila v globok sen, je lutka oživila in odvedla malo Cvetko v „svet bajk“. „Oh, kako je lepo . . .“ je zaklicala mala, ko je zagledala pred seboj vrata, ki so bila obrasla s cvetjem in nad katerimi je bila napisana plošča „svet pravljic“. Od tukaj vodi stezica skozi livade do dvorca, katerega vrh se šele od daleč opazi. Lutka, katera jo je vodila, ji je kazala in tolmačila vse, kar sta srečavali. Cvetka je opazila, da je vse sveže, tako cvetje kot trava. Torej je tudi tukaj nastopila pomlad. Lutka jo je opozorila, da bo videla vse one osebe, o katerih je neštetokrat slišala v povestih. Resnično — že

je opazila neko bitje z rdečo čepico — pa to ne more biti nihče drugi kakor samo „Rdeča kapica“. A kje je volk — pa glej, „Rdeča kapica“ ga vodi, tukaj je pohleven in verno spremlja svojo deklico. Ha, ha, ha, kako zvonko je odjeknil smeh. In glej, okoli nekega drevesa rajata Janko in Metka. Sprehajajoč se je srečala vse znane osebe iz pripovedk . . . Sneguljčico in sedem škratov, Trnjuljčico, mnogo vil, prince in princeze, zmaje, čarovnice itd. Vsi so bili z nečim zaposleni in marljivo so delali vse dotlej dokler na zemlji ne pripoveduje mati svojemu otroku pravljice o njih.

Dolgo sta hodili Cvetka in njena lutka, da sta prišli do dvorca. Iz dvorca sta slišali pesmi in vzklike. Gotovo so na delu. In glej — pred Cvetko se odigravajo čudne slike. Pridne putke ležejo jajčka, majhni zajčki jih v vozičkih odvažajo v kuhinjo, a potem v sobo za barvanje. — Ah, v tej sobi je pravcato cesarstvo. Stari in mladi zajčki sedijo in barvajo jajčka, a pri tem pojejo pesmi, da gre delo hitreje od rok. Pobarvana jajčka odvažajo drugi zajčki na postajo, kjer jih nalagajo v majhen, s cvetjem okrašen vlak, ki pelje potem na zemljo k dobrim otrokom. — Cvetka je šla od enega zajčka do drugega in ogledovala slike, ki so nastajale na jajčkih. Dolgo se je zadržala v zemlji bajk, pogostili so jo s kolači in na koncu je zaplesala z zajčki kolo.

Ko je vlak z jajčki odpeljal, so jo pozorili da je čas že prišel za vrnitev. Vzela je lutko, se od vseh poslovila in hitro pohitela k izhodu. Čim je prekorčila prag, se je prebudila. Sonce je že gledalo skozi okno in jo božalo po licih s svojimi toplimi žarki. Hitro je vstala, odrinila svojo lutko, s katero se je vso noč sprehajala, se umila in oblekla praznično haljico. Pohitela je k staršem in jim voščila praznike. Tedaj se je spomnila nočnega sna in pohitela v vrt, da poišče jajčka, katera so zajčki poskrili v grmovju. Glej, tu je eden, drugi in še tretji. Ah, kako so lepi . . . Veselja ni bilo konec. Ves dan je preživela v praznovanju, a zvečer se je vlegla trudna in zadovoljna v posteljo.

Koroskop

Mars — Oven: od 22. marca do 20. aprila.

V teku življenja bo v tem znamenju rojeni hitro napredoval in dosegel vodilne položaje s svojo marljivostjo, podvzetnostjo in odločnostjo. Težkoče mu bo prineslo prenaplajenje, nesoglasje v zakonu, posebno, če se žena ne pokori, ker se v znamenju ovna rojena ne zna pokoriti. V znamenju ovna rojeni ima sposobnosti za vojaške poklice, praktične in tehnične podvige.

Venera — Bik: od 21. aprila do 20. maja.

Trezno in praktično mišljenje rojenega v tem znamenju, mu pripomore že v mladih letih do dobrih trgovskih zvez, ki mu prinesejo dobiček in dober zaslužek. Zakon bo manj po volji. Znan in tuje osebe se bodo vmešavale v njegovo družinsko in ljubezensko življenje in povzročale razkol in procese. Bolezni si povzročajo v tem znamenju rojene sam s pretiranim uživanjem in seksualnim življenjem. Preobremenjenost v poklicu povzroča živčna obolenja. V znamenju bika rojeni je nagnjen k poklicem v gozdarstvu, vrtnarstvu, poljedelstvu, denarnem in gradbenem poklicu, umetnosti, zdravništvu in kemiji.

Merkur — dvojčka: od 21. maja do 21. junija.

Usoda v tem znamenju rojenega je podvržena mnogim spremembam in preobratom. Nepotrebne spremembe in prenaplajeno delovanje so vzrok za vsemogoče težkoče v političnem in zasebnem življenju. Vendar doseže v tem znamenju rojeni vkljub vsem težavam in sovražstvom svoj cilj. Ljubezensko življenje je povezano s škodljivimi skrivnostmi. Ker rad zasleduje več nagnjenj, ima večkrat skrbi in izgube. Družinsko življenje ni vedno srečno in večkrat se poroči v drugo. V znamenju dvojčka rojeni je sposoben za trgovanje in promet, znanost, knjigovodstvo, književništvo, umetniško obrt, upravo in državno službo.

Luna — Rak: od 22. junija do 22. julija.

V tem znamenju rojeni je podvržen v prvi polovici življenja mnogim spremembam v poklicu, druga polovica življenja pa je večinoma uspešnejša kot prva. Svoje dobre namene bo večkrat prekrizal, ker dobro in slabo nanj lahko upliva. Zakon ni vedno srečen, ampak čut za domačnost ga uravnava. V znamenju raka rojeni je

sposoben za zdravnika, duhovnika, učenjaka, zdravnika pisatelja, za poklice v vrtnarstvu in domačih umetniških poklicih.

Sonce — Lev: od 23. julija do 21. avgusta.

Po lastnem zasluženju bo imel velike možnosti za povzdig. Skoro vedno bo dosegel vodilne položaje. Celo življenje se razvija harmonično in srečno v različnih smereh. Zakon je v plošnem harmoničnem. V tem znamenju rojeni je sposoben za trgovca, inženirja, za politiko in vojaščino.

Merkur — Devica: od 22. avgusta do 22. septembra.

V tem znamenju rojeni ima v poklicu navadno uspeh, čeprav mora premagati mnogo zaprek. Srečne zadeve so redkokdaj popolnoma harmonične. V znamenju Device rojeni je sposoben za uradnika, učenjaka, kritika in je nagnjen h gospodarstvu, vrtnarstvu in gozdarstvu.

Venera — Tehtnica: od 23. septembra do 23. oktobra.

Osebnostna privlačna sila zelo vpliva na usodo v tem znamenju rojenega. Ima veliko veselja, široke zveze, majhno stanovitnost v prijateljskih odnosih. Zakon kalijo večkrat postranske zveze. V znamenju Tehtnice rojeni je sposoben za pisatelja, učenjaka, umetnika, igralca in politika.

Mars — Škorpion: od 24. oktobra do 22. novembra.

Prekomerna energija v tem znamenju rojenega ga pripelje do velikih uspehov, če jo pravilno izrabli. Nepremagljivost mu povzroča večkrat polome. Zakon je največkrat neharmoničen, če se zakonski partner ne zna prav posebno prilagoditi. Poleg tega obstoja nevarnost npravnih iztirjenj. V znamenju Škorpiona rojeni je sposoben za rokodelca, tehnika, jurista, za policijsko in vojaško službo.

Jupiter — Strelce: od 23. novembra do 22. decembra.

Usoda v tem znamenju rojenega kaže večkrat radi vpliva Jupiterja izgleda za uspešne dogodke in pogoje. Ljubezensko in zakonsko življenje ni vedno srečno in se prva zveza pokaže za nepravilno. Močna ljubezen do neodvisnosti dopusti v tem znamenju rojenemu redko najti pravo srečo v zakonu. V Strelcu rojeni je sposoben za

učenjaka uradnika, ekonoma, tehnika, nadalje za trgovino, kemijo in medicino.

Saturn — Oven: od 23. decembra do 20. januarja.

V znamenju Ovna rojeni imajo trudapolno pot usode, ki pa pelje po premaganju poklicnih težkoč do varnega cilja. Srečne zadeve so v zvezi z mnogimi ovirami in nesoglasji. Zakonsko življenje je v splošnem ugodno. V tem znamenju rojeni je sposoben za poljedelstvo, inženirja, igralca, mehanika, optika, astronoma, kakor tudi za umetniška dela, gradništvo in druge strokovne poklice.

Uran — Vodnar: od 21. januarja do 19. februarja.

V tem znamenju rojeni ima več razvojnih stopenj. Z lastnim delom se bo povzpeli. Udarce usode ne vzame za pretežke. Drugi spol mu povzroči v zrelejših letih težkoče in nevarnosti. Ljubezenske zadeve so običajno srečne in zakon bo rano sklenjen. V znamenju Vodnarja rojeni je sposoben za trgovca, pisatelja, pomorščaka, raziskovalca, umetnika, elektrotehnika, policijskega in upravnega uradnika.

Neptun — Ribi: od 20. februarja do 21. marca.

V znamenju rib rojeni ima često težavno in z delom in bojem povezano življensko pot. Ne doseže vedno dober rezultat svojih teženj. V ljubezenskih zadevah je večkrat razočaran, ker izrabljajo njegovo dobro srčnost. Zakon je v splošnem harmoničen. Prijateljstva in protokcije mu često pomagajo do napredka. V tem znamenju rojeni je sposoben za umetniškega rokodelca, arhitekta, za upravno in državno službo in ima sposobnosti za glazbo in slikarstvo.

Vsem prijateljem in znancem, kot tudi vsem ostalim Slovincem želi vesele velikonočne praznike

Mr. Gerald Sharp,
šef slov. sekcije FWB.

Zadovoljne velikonočne praznike želi vsem sotrudnikom in prijateljem

Vodstvo slovenskih radijskih oddaj.

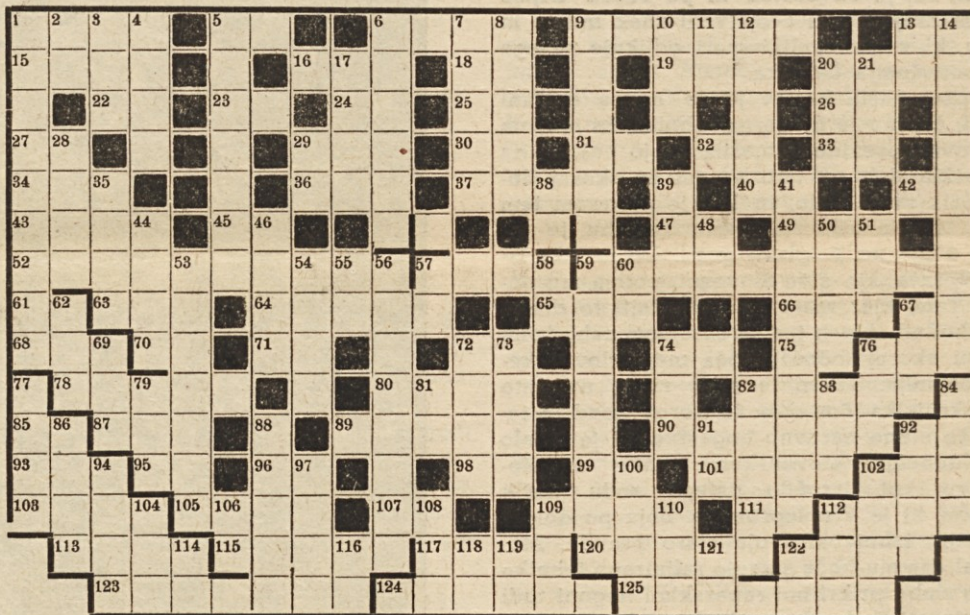
Prisrčne velikonočne pozdrave pošiljata vsem dragim Slovenkam in Slovincem

Jože in Ladi izpod sinjega Triglava.

Vsem Slovincem želimo srečne in vesele velikonočne praznike:

Starc Joško (Suhor), Smolič Jože (Knežja vas), Kozina Frenk (Ribnica), Ferkulj Toni in Stane (Struge), Grabrijan Franc in Jerina Ferdinand ter Raiz Raimund.

KRIŽANKA „VELIKA NOČ“

Besede pomenijo:

Vodoravno:

1. Poglej, glej; 5. Oziralni zaimek; 6. Težko, mučno; 9. Zdravilno zelišče; 13. Kratica za „dvojino“; 15. Prav tak, sličen; 16. Spodnji del posode; 18. Kratici za človekoljubno ustanovo; 19. Osebnostni zaimek; 20. Naj bo, naj se zgodi; 22. Dva enaka soglasnika; 23. Ploskovna mera; 24. Predlog; 25. Kratica za „eventuelno“; 26. Osebnostni zaimek; 27. Veznik; 29. Številka; 30. Osebnostni zaimek; 31. Veznik; 32. Členica za prihodnji čas; 33. Kemična označba za kalij; 34. Ptič rumenokljun; 36. Dolgoprstnež; 37. Prebivalec Irske; 40. Kratica za „sveti“; 42. Kratica za „blaženi“; 43. Star mož, prerok; 45. Kazalni zaimek; 47. Izraz pri kvantitativu; 49. Srednji je zadnji samoglasnik v abecedi, stranska dva sta enaka; 52. Nasprotje od male gore; 57. Ljubob . . . , kdor ga ima; 59. Slovnčni izraz za bodoči čas; 61. Prva beseda pri šteju; 63. Moško krstno ime; 64. Žival iz pragozda; 65. Teče in nič ne reče; 66. Družinski poglavar; 67. Nikalnica; 68. Ves, nedotaknjen; 70. Prvi dve črki v abecedi; 71. Nikalnica; 72. Vzklik; 74. Vprašalnica, ki se prideva; 75. Veznik; 76. Iglasto drevo; 78. Kmečko industrijsko podjetje; 80. Druga beseda za ptič; 82. Obrtnik; 85. Kratica za „Rdeči križ“; 87. Debela palica; 89. Gostilniška mera; 90. Ptica; 92. Kratica za „brat“; 93. Naplailo; 95. Pritrdilnica; 96. Pijača Starih Slovanov; 98. Kazalni zaimek; 99. Znano mu je; 101. Odtisek pri hoji; 102. Hodi, se premika; 103. Moško krstno ime; 105. Vrsta tekoče vode; 107. Kot pri šteju. 61 vodor.; 109. Najbolj zdrava pijača; 111. Šesta in tretja črka v abecedi; 112. Najtrši les; 113. Pritok Savinje; 115. Mesto v Istri; 117. Reka v Srbiji; 120. Ne pogost; 122. Telovadno orodje; 123. Velik zločinec; 124. Zelo prileten možki; 125. Afriška žival.

Navpično:

1. Mesto na slovenskem Koroškem; 2. Veznik; 3. Darilo; 4. Ribje jajčce; 5. Del moškega oblačila; 6. Stopati; 7. Danes zvečer; 8. Del slike; 9. Sladka brezalkoholna pijača; 10. Maščoba; 11. Veznik; 12. Gospodarsko poslopje za shrambo žita; 13. Kratica za „Delniško družbo“; 14. Dve alkoholni pijači; 17. Slaboumna; 20. Del ladje, tudi del telesa; 21. Ženski osebni zaimek; 28. Ne mara; 29. Dva enaka soglasnika; 35. Vrsta maščobe; 38. Vrsta pesnitve; 39. Dragocena tekočina; 41. Tisti, ki pije vodo; 44. Spleteni lasje; 46. Kmečka poljska mera; 48. Vzklik omalovaževanja; 50. Stara utežna enota; 51. Del voza; 53. Ptič; 54. Znamka avtomobilov; 55. Del besede, ki pomeni vodno žival; 56. Gorljivi plin; 57. Pritrdilnica; 58. Vzklik pri bolečini; 59. Narodni izrek; 60. Egiptovsko božanstvo; 62. Brez daru govora; 67. Slaboumen; 69. Vrsta barvila; 72. Začimba; 73. Mlado, pozno (žitol); 74. Tenka stvar na koži; 76. Zabavišče, gostinski lokal; 77. Natančni rokodelci; 79. Kot pri 10. navp.; 81. Začetnici imena in priimka slovenskega pisatelja („Otok in struga“); 82. Rožni venec; 83. Kamnita stena; 84. Velikonočna začimba; 86. Sladkovodna riba; 88. Stara pivska mera; 91. Enota električnega toka; 92. Del struge; 94. Prvi človek; 97. Postaja in kraj med Ljubljano in Zidanim mostom; 100. Bivši angleški zunanji minister; 102. Vroča žgana pijača; 104. Sedež vida; 106. Vrsta pesnitve; 108. Vlakno; 109. Kuha se, kipi; 110. Kratko moško krstno ime; 112. Koroški izraz; 114. Ploskovna mera; 116. Začetnici imena in priimka slov. pisatelja („Hlapec Jernej“); 118. Kemična označba za barij; 119. Ploskovna mera; 121. Pevska nota; 122. Kratica akademskega naslova.